

54826

ACTA UNIVERSITATIS LITTERARUM REGIAE HUNGARICAE
FRANCISCO-IOSEPHINÆ ANNORUM MCMXLIII—XLIV

BESZÁMOLÓ

A KOLOZSVÁRI
M. KIR. FERENC JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM
1943—44. TANÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL

— I. FÜZET —

KOLOZSVÁR, 1944
A MAGYAR KIR. FERENC JÓZSEF-TUDOMÁNYEGYETEM
KIADÁSA

Az Egyetemi Tanács megbízásából szerkesztette
és a kiadásért felelős

BUZA LÁSZLÓ

az 1943—44. tanév rektora

Az események kényszerítő hatása alatt
az 1943—44. tanévi Beszámolóinak 1944. szeptember 18-ig
kiszedett részét I. Füzetként tesszük közzé. A II. Füzet
később fog megjelenni.

I.

Tanévnyitó ünnepély

A kolozsvári m. kir. Ferenc József-Tudományegyetem 1943—44. tanévét megnyitó ünnepi közgyűlésén 1943 szeptember 26-án elhangzott beszédek:

1. Buza László rektor székfoglaló beszéde

Igen tisztelt Prorektor Úr!

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Felette ünnepi és mélyen megható számomra ez a pillanat, mikor a m. kir. Ferenc József-Tudományegyetem rektori láncát átveszem. Régi és szoros kötelékek fűznek engem a Ferenc József-Tudományegyetemhez. Ebben a terebben avattak fel a bölcs apostoli király képviselőjének jelenlétében doktorrá s az, hogy most ugyanebben, a terebben vehetem át a rektori tisztet, ifjúkori álmaimnak oly tökéletes valóraválása, melyre éveken át gondolni is alig mertem.

Nehéz viszonyok között foglalom el a rektori széket. A világháború lángjai közelednek a magyar határok felé s minden érdeket alá kell vetni a honvédelem mindenek felett álló érdekeinek. De a nemzet távolabbi jövőjének biztosítása szempontjából nem szabad megállani a kulturális intézmények munkájának sem. Mint az ötödik háborús év rektorának alig lehet más programom, mint az, hogy az egyetem mindennapi munkájának zavartalanságát biztosítsam. Lehet, hogy ez a törekvésem is rendkívüli nehézségekbe fog ütközni. De alakuljon bármiként is a helyzet, zúgolódni nem fogok soha, mert tudom, hogy hiábavaló panaszkodással nem lehet a nemzet jövőjét biztosítani, ha-

nem csak azzal az elszánt akarattal, amely nem riad vissza a nehézségektől és rendületlenül tör a kitűzött cél felé, ahogy lehet.

Sohasem fogom szem elől téveszteni, hogy Erdély magyar egyetemének rektora vagyok. Ennek az egyetemnek különleges hivatása van a nemzet és Európa életében. Kolozsvár városa völgyet zár le, s a kolozsvári egyetem feladata is az, hogy záró erőd legyen, amely lezárja az utat kelet bomlasztó lelkisége előtt és kisugározza azt a szellemet, amelyet minden igaz érték megbecsülése és a köz önzetlen szolgálata jellemez.

Mint rektor mindent el fogok követni annak biztosítására, hogy belső ellentétek ne zavarják meg az egyetem életét s ne csökkentsék erejét és tekintélyét. Megértésre és egységre nem csak a kisebbségi sorsban van szükség. A napos oldalon sem szabad egymással szembe fordulni azoknak, akiknek ugyanazért a közös célért kell dolgozniuk. Nemcsak botor, hanem bűnös is az, aki a vihar közepette a tetőt bontogatni kezdi, csak azért, hogy a tető szerkezetében az ő elgondolása érvényesüljön.

Az ifjúságnak okosan szerető atyja kívánok lenni. A tudományos kutatásnál is fontosabbnak tartom az egyetemnek azt a szerepét, amelyet az ifjúságnak a jövőre való előkészítése terén játszik. Ez a munka utódokról való gondoskodás azoknak a kincseknek a megőrzésére és továbbfejlesztésére, amelyeknek gondozása ma a mi kezünkben van. Az utódokról való gondoskodás kötelessége pedig az élet legszentebb és legfontosabb törvénye.

Különös szeretettel gondolunk azokra a hallgatóinkra, akik fegyverrel a kezükben állnak helyt a hazáért. Gondoskodni fogunk arról, hogy hősiességük helytállásuk következményeként ne jussanak hátrányosabb helyzetbe azoknál, akik éppen az ő védelmük folytán nyugodtan végezhetik egyetemi tanulmányaikat. Biztosítani kell, hogy ugyanazzal a felkészültséggel léphessenek ki az életbe, mint a többiek. A diákszociális intézményekre fog várni ezen a téren nagy és hálás feladat.

Tudom, hogy nehéz út előtt állok, de tudom azt is, hogy az Isten kegyelme mindenre elégséges. Az ő kegyelmében bízva veszem át a rektori tiszteletet, remélve, hogy

jószándékú munkámban nem fogom nélkülözni Magnificentiádnak, az Egyetemi Tanácsnak, az egész tanári testületnek és az egyetem minden tényezőjének megértő támogatását.

* * *

A rektori szék elfoglalása után első sorban is köszönetet kívánok mondani az egyetem nevében a lelépő rector magnificusnak és a lelépő dékán uraknak azért a teljes odaadással végzett eredményes munkáért, melyet az egyetem kormányzása terén végeztek. Nagy megnyugvás számunkra, hogy az ő kipróbált erejük és gazdag tapasztalatuk az Egyetemi Tanácsban az új tanév alatt is az egyetem rendelkezésére fog állani.

Az ősi egyetemi szokásnak megfelelően a rektori széket szaktudományom, a nemzetközi jog köréből vett értekezés bemutatásával foglalom el. Azzal a kérdéssel kívánok foglalkozni, hogy a közösségi gondolat, mely az állam belső politikájának és jogalkotásának hatalmas vezető eszméje, milyen szerepet játszik a nemzetközi jog terén.

2. Buza László rektori székfoglaló előadása

Közösségi gondolat és nemzetközi jog.

Nemzetközi jog a két vagy több állam által együttesen alkotott jogszabály. A nemzetközi jog különbözik az államon belüli jogtól, melyben csak egy állam jogalkotó akarata jut kifejezésre. De a nemzetközi jog és az államon belüli jog ugyanannak a jogrendszernek részei. Az államok azokban a kérdésekben, amelyek közösen érdeklik őket, együttesen alkotnak jogot, viszont tisztán belső ügyeket egyoldalúan rendezik. A jogalkotó mind a két területen az állam, különbség csak az, hogy a nemzetközi jogot más államokkal együttesen, a belső jogot pedig egyedül alkotja meg.

Ebből következik, hogy szoros összefüggés van a nemzetközi jogalkotás és az államon belüli jogalkotás szelleme között. Az állam más államokkal együttes jogalkotásában is ugyanazokat az elveket igyekszik érvényesíteni, melyek belső jogalkotásában vezetik. A nemzetközi jogalkotás vezető eszméit az államon belül érvényesülő elvek adják.

Ha az egyes államok belső életükben különböző elveket követnek, ezek az elvek a nemzetközi jogalkotás terén összeköznének egymással s annak az államnak elgondolása gyöz, amely a hatalmi túlsúly birtokában van.

A vezető eszmék mindig később jelentkeznek a nemzetközi jogalkotásban, mint az állami életben. Előfordul, hogy egy-egy eszme a nemzetközi jogban akkor jut uralomra, amikor államon belüli élete aláhanyatlóban van. Így a modern demokrácia alap gondolatát a nemzetközi jog kifejezetten csak a Nemzetek Szövetségének Egyezségmányában fogadta el, akkor, amikor egyes vezető államok alkotmányjoga szakított a demokrácia intézményeivel.

A vezető eszmék az államon belüli jogalkotás terén — ahonnan a nemzetközi jogba átjönnek — szintén nem máról holnapra jutnak uralomra. Az eszmék már ott élnek és hódítanak hosszabb időn át, mielőtt uraimuk elérkezik. A közösségi gondolat, mely ma az államon belüli jogalkotás egyik vezető elve, szintén nem váratlanul merült fel és nem történeti előzmények nélkül lett egyes nemzetek jogrendszerében uralkodóvá.

Mi a közösségi gondolat?

Minden jogszabály célja bizonyos érdekvédelem. Ez az érdekvédelem lehet egyéneknek, illetőleg egyéni csoportoknak külön érdeke, s lehet a közösség érdeke. Ha a jogalkotás nem az egyesek külön érdekeinek szolgálatában áll, hanem a közösség érdekének alá rendel minden külön érdeket, a közösségi gondolatot valósítja meg.

A közösségi gondolat ellentéte az individualizmusnak s megszorítja az egyéni szabadságot. A közhatalom részéről való beavatkozás elvét valósítja meg, mert az egyéni szabadság széleskörű biztosítása az egyéni érdekek érvényesülésének kedvez. A közösségi érdek szolgálatát csak attól a jogrendtől lehet várni, amely a társadalmi osztályok és érdekcsoportok felett álló közhatalom akaratát juttatja érvényre.

Közösség azoknak az összességé, akiket a jogrend bizonyos egyetemes jellegű életcélok szolgálatára összekapcsol. Ilyen értelemben többféle közösség van s mindannyian többféle közösségnek vagyunk egyidejűleg tagjai. Ilyen közösség a család és a község. Ellenben nem közösségek:

azok a szervezetek, amelyek nem egyetemes jellegű, kisebb-nagyobb mértékben az élet egészét átfogó célok szolgálatában állanak, pl. a részvénytársaságok, melyek egyoldalúan és kizárólagosan gazdasági érdekeket szolgálnak vagy az érdekképviselői testületek, melyek a szervezet tagjainak külön érdekeit vannak hivatva egy nagyobb közösségen belül biztosítani.

A legmagasabb rendű közösség a nemzet, mely az állam egységes szervezetében foglalja össze a kebelében élő valamennyi kisebb közösséget. Minden közösségben megvalósulhat a közösségi gondolat. Ez a gondolat érvényesül, midőn az ügyek intézésénél a család, illetőleg a község egyetemes érdeke irányadó az egyes tagok külön érdekével szemben. A kisebb közösség az őt is felölelő nagyobb közösségnek csak része, az általa képviselt közösségi érdek a nagyobb közösség szempontjából külön érdek. Ezért a kisebb közösség érdekeinek meg kell hajolnia a nagyobb közösség érdekei előtt. A nemzet a közösségi élet legmagasabb formája s így a közösségi gondolat a nemzeti közösség gondolatát jelenti.

Nem minden közösségben valósul meg szükségképen a közösségi gondolat. Lehet, hogy az intézkedés hatalmát azok, akiknek ez kezükben van, saját külön érdekeik szolgálatába állítják. Ez a jelenség előfordulhat a család és a nemzet életében egyaránt.

Azt a kérdést, hogy a jogrend milyen érdeket szolgáljon, a nemzet életében a szuverén jogalkotó dönti el. De az, hogy ezek az érdekek tényleg a közösség érdekei-e, nem az ő kijelentéseitől függ. Arra nézve, hogy a jogalkotás közösségi érdekeket szolgál-e, a vélemények rendszeresen szembekerülnek s élesen harcolnak egymással, anélkül, hogy lenne fórum, mely a vitát jogérvényesen eldönthetné.

Hangsúlyozom, hogy a közösségi gondolat nem azonos a többségben lévők külön érdekeinek biztosításával. Ebből következik, hogy a szociális gondolat nem azonos a közösségi elvvel. Persze, nem is ellentétes azzal, hiszen az alsóbb társadalmi osztályok nagy tömegeinek gazdasági és kulturális emelése elsődrendű közösségi érdek. De külön érdekeiknek a többi osztályok rovására történő egyoldalú szolgálata ellentétbe jöhet a közösségi érdekekkel.

Nyilvánvalóan a közösségi gondolat érvényesül akkor, amikor azok, akik a jogalkotás hatalmával rendelkeznek, a maguk külön érdekeinek feláldozásával hoznak létre jogszabályokat. Lehet, hogy a jogalkotó bizonyos érdekei okos feláldozásával csak saját uralmát akarja meghosszabbítani és biztosítani, de ez nem változtat a helyzeten. A közösségi gondolatnak a jogrendben való érvényesülése nem azonos a közösségi érzéssel. A közösségi gondolat olyan társadalom jogrendjében is érvényesülhet, melynek jogalkotó tényezőit őszinte közösségi érzés nem hatja át.

A közösségi gondolatot a nemzet életében sokszor erőszakkal kell érvényesíteni egyes társadalmi osztályokkal és érdekcsoportokkal szemben. Ez az oka, hogy a közösségi gondolat legnagyobb mértékben és leginkább akadálytalanul ott tud érvényesülni, ahol a jogalkotás hatalma a társadalmi osztályoktól és érdekcsoportoktól független monarcha, vagy diktátor kezében van. Persze az itt is nagy kérdés, hogy amit a monarcha, vagy diktátor annak képzel, illetőleg amit ilyenként hirdetve akar érvényesíteni, valósággal a közösség érdeke-e?

A közösség érdeke és a magánérdek nem szükségképpen ellentétes fogalmak. A közösségi érdek szolgálata rendszerint egyesek magánérdekének is kedvez, viszont alig képzelhető el eset, amikor a közösségi eszme érvényesítése senkinek a magánérdekét sem sértené. A vasutak építése nyilvánvalóan a közösségi érdeket szolgálja. De mégis lehetnek egyesek, akik számára a vasuti vonal megépítése rendkívüli egyéni hasznot is jelent, míg másoknak, így pl. azoknak, akiknek pár holdnyi földjét kettévágja, vagy annak a fuvarosnak, akitől esetleg kenyerét veszi el, árthat.

A jogalkotást akkor hatja át a közösségi gondolat, ha a jogalkotó nem azt nézi, hogy a kérdés bizonyos irányú rendezése kinek használ és kinek árt; hanem ettől egészen függetlenül csak azt, hogy mennyiben mozdítja elő a közösség érdekét.

A közösség persze nem csak a ma élők közösségét jelenti, mint ahogy a közösség sohasem bizonyos egyénenként megnevezhető fizikai személyek köre. A közösségnek a fizikai személyek életétől független léte van. Ez nyilvánvaló éppen a nemzeti közösségnél, melynek a jövőt

illető szolgálata egyenesen azoknak megsemmisülését követelheti a háborúban, akik ma alkotják a nemzetet.

A nemzetközi jogban a közösségi eszme érvényesülése többféle nehézségbe ütközik.

Az első nehézség mindjárt a nemzeti gondolat. Ma — mint említettem — a nemzet a legmagasabb rendű közösség, mely egységbe foglalja össze a kebelében élő kisebb közösségeket. A nemzetközi közösség kialakulása szükségképpen megszüntetné a nemzetnek ezt a legmagasabbrendű közösségi jellegét. A nemzet megmaradna közösségnek továbbra is, de a nemzetközi közösséggel szemben olyanféle szerepet kapna, mint aminőt ma a nemzet kebelén belül a különböző kisebb közösségek játszanak.

Az állami szuverénítás — amint általában az egész nemzetközi jognak — a mi problémánknak is sarkpontja. Megmaradjon-e az államok szabadsága a nemzetközi jogi rendezés legfőbb elvéként, vagy adjon helyet egy szervezett nemzetközi hatalomnak, melynek az egyes államok alá volnának vetve?

A nacionalizmus és internacionalizmus ellentétes fogalmak, de nem összeegyeztethetlenség. A nemzetközi jogi rend ma is ennek a két elvnek bizonyos szinthezise. Az államok abszolút szuverénitása lehetetlenné tenné minden nemzetközi együttműködést s örökös háborút eredményezne, a szuverénítás teljes hiánya viszont megbénítaná a nemzeti életet s kiszolgáltatná a nemzeteket egy felettük álló hatalomnak.

Az állami szuverénítás tétele folytán ma belső ügyekben minden állam szabadon intézkedik — ez szolgálja a nacionalizmus elvét —, más államokkal való érintkezése terén viszont az általa is elfogadott szabályok kötik. Ez biztosítja a nemzetközi együttműködés lehetőségét, úgy azonban, hogy az államot idegen akarattal zsarnoki önkényének legalább jogilag nem szolgáltatja ki.

A szuverénítás a nemzet szabad életének védőbástyája, a nemzeti fejlődés lehetőségének biztosítója. De a nemzetközi jogban a közösségi gondolat érvényesülésének szükségképpen szűk határt szab, mert csak annak a közösségi érdeknek szolgálatát teszi lehetővé, melyet ilyen gyanánt valamennyi érdekelt állam elismer. Már említettem, hogy

a közösségi gondolat ott érvényesülhet legnagyobb mértékben és leginkább akadálytalanul, ahol a jogalkotás hatalma az egyes közösségi csoportoktól független tényező birtokában van. A nemzetközi jogban ez a külön csoportoktól, t. i. a nemzetektől független tényező hiányzik. De ha volna is ilyen, ez sem biztosítaná szükségképpen a közösségi gondolat érvényesülését, mert nincs semmi garancia arra, hogy ez az államok felett álló hatalom nem egyoldalúan külön érdekeket szolgálna-e s a közösségi gondolat helyett nem a zsarnokság elvét vinné-e be a nemzetközi életbe?

Nem kétséges, hogy a közösségi gondolat érvényesülése kívánatos volna a nemzetközi életben is. Bizonyos az is, hogy nem lenne szükségképpen veszedelmes a nemzeti életre sem, hiszen a külön nemzeti életnek nem kell szükségképpen közösséggellességek lenni. A kis nemzetek szempontjából pedig egyenesen fennmaradásuk és szabad fejlődésük biztosítéka lenne, mert nem volnának kiszolgáltatva a nagy államok önkényének, s biztosítva lenne az, hogy életüket a közösségi érdek s nem egyes hatalmas államok imperialista törekvése fogja irányítani.

De hol van az a nemzetközi hatalom, mely a külön érdek háttérbe szorításával az igazi közösségi érdeket szolgálná? A közösségi gondolat magas etikai elv az önzés keresztyéntelen gondolatával szemben. A keresztyén etika pedig mindeddig nem tudott uralkodóvá válni a nemzetközi életben és a nemzetközi jogban. Csodálatos, hogy olyan népek is, melyek büszkén hivatkoznak magas erkölcsi felfogásukra, szem elöl tévesztik a keresztyén etika legerősebb tanításait, ha a nemzetközi élet területére lépnek.

A közösségi gondolat érvényesülésének bizonyos etikai előfeltételei vannak s az államok egymás közötti életében ezek az etikai előfeltételek sajnosan hiányoznak.

A közösségi gondolat a nemzetközi jogban éppen azért egyelőre csak bizonyos közös érdekek közös erővel való érvényesítésének formájában jelentkezhetik, melynek az önzetlenség nem előfeltétele.

A másik körülmény, mely a közösségi gondolatnak a nemzetközi jog területén való érvényesülését megnehezíti, az, hogy a nemzetközi élet még nem döntött a nemzeteket:

magasabb egységbe összefoglaló közösségi forma tekintetében. Nincs eldöntve, hogy az államok nemzetközi együttműködése milyen alapon és milyen keretek közt valósuljon meg. Az összes államokat ölelje-e fel vagy pedig az államoknak egy területileg körülhatárolt csoportját. Az univerzalizmus elve szemben áll a kontinentalizmus, illetőleg a regionalizmus elvével.

Az államszövetségeket, aminő a Brit világbirodalom is, nem lehet olyan alakulatoknak tekinteni, melyek a szó igazi értelmében vett közösségi gondolatot szolgálják. Ezek rendszerint külön gazdasági és politikai érdekek szolgálatában állanak és éppen úgy nem lehetnek a közösségi gondolat hordozói, mint a nemzet életén belül a részvénytársaságok és az érdekképviselői szervezetek. Még inkább ez a helyzet az alliance-oknál, aminő pl. a kis entente volt. Ezek mindig külön célok szolgálatában állnak, melyek csak egymás közt közösek, az összességgel szemben legtöbbször határozottan közösségellenesek. Saját érdekeiket helyezik a közösségi érdekek fölé, sokszor olyanok, mint az államon belül a rablóbanda vagy az gazdaszervezet, mely más dolgának elrablását, illetőleg a rabolt dolgok zavartalan élvezetét akarja biztosítani. Nyilvánvaló, hogy bizonyos értelemben a megszervezett rablóbanda is közösség, de kétségtelen az is, hogy semmiképen sem a közösségi gondolat megtestesülése.

A nemzetközi jog az államokat nemzetközi jogközösséggé az univerzalizmus elve alapján szervezte meg. A nemzetközi jog szabályai az összes civilizált államokra kiterjednek. Az univerzalizmus alapján épült fel az első világháború után a Nemzetek Szövetsége is.

A Nemzetek Szövetsége az univerzalizmusra való törekvésnek eddig elért legmagasabb pontja. De éppen a Nemzetek Szövetségének története mutatja, hogy az összes államokat univerzális közösségbe összefoglalni nehéz, illetőleg, hogy az ilyen közösség szükségképen laza és labilis összeköttetés marad, s a közösségi gondolat megvalósítására képtelen. A közösségi gondolat kialakulásának és érvényesülésének előfeltételei vannak. Egyik előfeltétel a közösségi érzés, az összeműködés szükségességének tudata, a másik az az erő, mely a közösségi gondolat mögött áll.

s annak érvényesülését biztosítani tudja. E két előfeltételnek együtt kell fennforognia. A kettőnek együtt kell kiadnia azt a minimumot, mely szükséges ahhoz, hogy a közösségi gondolat uralkodóvá válhasson.

Minél erősebb a közösségi érzés, annál kevésbé van szükség a közösségi gondolatot érvényesítő erőhatalomra. A közösségi érzés hiánya esetén viszont csak a szuronyokra támaszkodó kíméletlen erőhatalom tudja a közösségi gondolatot megvalósítani. A szó igazi értelmében vett közösségi gondolatról ilyenkor alig is lehet szó, mert ha a közösségi gondolat nem támaszkodik közösségi érzésre, nyilvánvaló, hogy nincs is tudatossá vált közösségi érdek.

A nemzetközi jogközösségben, mint az összes civilizált államokat felölelő univerzális szervezetben egyaránt hiányzik a közösségi érzés és az államok felett álló erőhatalom. Ez a magyarázata annak, hogy a nemzetközi jogközösségben a közösségi gondolat csak igen szűk keretek közt tud érvényesülni, s — mint már említettem — csak bizonyos közös érdekek közös megegyezés alapján való érvényesítésének formájában jelentkeznek.

Így érvényesül pl. a közösségi gondolat a nemzetközi jognak abban a rendelkezésében, hogy a parti tengerben és a nemzetközi folyamokon — ilyen nemzetközi folyam a Duna is — minden nemzet hajói szabadon közlekedhetnek; hogy a nyílt tengert mindenki szabadon használhatja; hogy az állandóan semlegesített államot, minő Svájc, háborúval megtámadni nem szabad. Ugyanilyen formában jelentkezik a közösségi gondolat a Nemzetközi Közigazgatási Uniók működésében is. Ilyen közigazgatási unió pl. a Világposta Egyesület, a Nemzetközi Távirida Egyesület, a Nemzetközi Közegészségügyi Hivatal s az első világháború után életre hívott genfi Nemzetközi Munkahivatal, mely abból a gondolatból született meg, hogy a munkásosztály helyzetének megfelelő színvonalra emelése nemzetközi közös érdek s ennek előfeltételeit volt hivatva közös megegyezéssel biztosítani. Ez az együttműködés, mely világosan mutatja, hogy a közösségi gondolat nem idegen a nemzetközi életben sem, a Nemzetek Szövetségének megalakulása után különösen nagy lendületet vett. A Nemzetek Szövetsége maga vette kezébe a nemzetközi együttműködés megszervezését

s ezen a téren igen figyelemre méltó eredményeket ért el, mert itt nem voltak azok a mélyreható érdekellentétek, amelyek politikai téren működését megbénították. A közösségi gondolat ölt testet a Nemzetközi Vörös Kereszt Egyesület működésében is. A Nemzetközi Vörös Kereszt Egyesület azonban nem az államok nemzetközi szervezete, hanem nemzetközi jellegű társadalmi akció, melyet az államok előmozdítanak és támogatnak.

A közösségi gondolat alapján az összes államokat felölelő-univerzális-nemzetközi jogi szervezetet felépíteni, legalább ma, kilátástalan. Nyilvánvaló, hogy a közösségi gondolat sokkal inkább érvényesülhet egy szűkebb közösségen belül, mely nem az összes államokat öleli fel, hanem az államoknak csak egy kisebb csoportját, azokat, melyeket a földrajzi helyzet, az azonos kultúra vagy egyéb összetartó tényező szorosabban kapcsol össze.

Igy alakult meg kifejezetten a közösségi gondolat hordozójaként a Pánamerikai Unió. Ennek az Uniónak eredete arra a pánamerikai kongresszusra vezethető vissza, mely Bolíviának, a nagy délamerikai szabadsághősnek kezdeményezésére 1826-ban ült össze s melyen a Dél- és Középamerikai államok egy része örökös szövetségi szerződést kötött. Az első Pánamerikai Konferencia az Egyesült Államok elnökének meghívására 1889-ben Washingtonban ült össze azzal a programmal, hogy az amerikai államok közt az együttműködést szorosabbá tegye. Azóta összesen nyolc Pánamerikai Konferencia volt. Ezek a Konferenciák rezolúciókat hoztak és egyezménytervezeteket dolgoztak ki. A határozatok a politikai kérdések kizárásával az amerikai államok közti összeműködés egész területére kiterjednek. Vannak közöttük gazdasági, kereskedelmi, szociális tárgyak, közlekedésügyi, közegészségügyi, közoktatásügyi és tudománypolitikai természetűek. Az utolsó Pánamerikai Konferencia 1940 július havában volt Havanában. E konferencia által alkotott „Havanai Egyezmény“ már a háborús helyzettel szemben volt hivatva az amerikai kontinens államainak szolidaritását biztosítani.

Hasonló törekvés volt Európát illetőleg a páneurópai mozgalom, melyet 1924-ben Coudenhove-Kalergi gróf osztrák publicista kezdeményezett. Ez az elgondolás a Nem-

zetek Szövetségét is foglalkoztatta. Az 1929-i közgyűlésen Briand vetette fel az európai államok közti szorosabb összeműködés megszervezésének tervét. A Szövetség európai tagállamai a Nemzetek Szövetségének bizottságaként 1930-ban meg is kezdték a kérdés tárgyalását. Több albizottságban főleg gazdasági kérdésekkel foglalkoztak a közben fellépett gazdasági krízisnek Európát érintő enyhítésére. Csakhamar kitűnt azonban, hogy az európai államok közti szorosabb összeműködés lélektani és politikai előfeltételei hiányzanak. 1937-ben a bizottság még tartott ülést, melyen főleg a szellemi együttműködés kérdéseit jelölték meg a bizottság legközelebbi programjaként, tényleg azonban a kérdés lekerült a napirendről.

A most folyó háború, természetesen egészen más formában és más viszonyok közt, ismét felvetette az európai együttműködés ügyét. A tengelyhatalmak nemzetközi jogi programja — mint ismeretes — a különhatalmi területek, az ú. n. Grossraum tétele. Az eddigi univerzális nemzetközi hatalom helyét e szerint az elgondolás szerint az egyes nagyállamok külön-külön területre vonatkozó vezető hatalma foglalná el. Az illető terület országai felett a vezető állam gyakorolná a hegemóniát biztosító nemzetközi hatalmat.

A közösségi gondolat érvényesülésének persze ebben a formában is előfeltétele egyrészt az illető népek közötti közösségi érzés, másrészt az a fölényes hatalom, mely a közösségi akarat érvényesülését a Grossraumban minden körülmények közt biztosítani tudja, s meg tudja védeni a „nagy tér“ népeit idegen államok katonai és gazdasági jellegű támadásaival szemben. Ugyanezek az előfeltételei az államok közötti bárminő konföderációnak is, mert a konföderáció szintén nem egyéb, mint az államok bizonyos közössége.

A most folyó háború, mint minden háború, mely nagyhatalmak között folyik, nemzetközi jogi forradalom. Az eddiginél helyesebb és igazságosabb nemzetközi jogrendet van hivatva kialakítani. Alig kétséges, hogy helyesebb és igazságosabb csak az a nemzetközi jogrend lehet, mely alapul a közösségi gondolatot veszi. De természetesen azt a közösségi gondolatot, mely nem a propaganda jelszava

egyes nagyhatalmak önző törekvéseinek leplezésére, nem azért szervez meg nemzetek közötti közösséget, hogy ezzel a közösségen kívül álló nemzetek életét és boldogulását veszélyeztesse, hanem igazán a közösség ügyét szolgálja, s az emberiség egyetemes érdekében minden nemzet, a kis nemzetek részére is biztosítani tudja a szabad fejlődésük-höz s igazi értékeik teljes kifejtéséhez nélkülözhetetlen előfeltételeket.

3. Heller Erik jog- és államtudományi katedrikán beszéde az ifjúsághoz

Kedves Egyetemi Ifjúság!

Dicséretes hagyománya egyetemünknek, hogy akkor, amikor az Alma Mater újra megnyitja kapuit, a Tanács egyik tagja szózatot intéz az ifjúsághoz. Ezzel nemcsak kifejezi, hanem érvényre is juttatja azt a belső lelki kapcsolatot, amelynek tanárok és hallgatók között fenn kell állnia, ha az egyetem eszméjét élő valósággá akarjuk tenni. Már pedig ez az eszme csak akkor valóság, ha tanár és tanítvány egyaránt átérzi és megéli azt a corpus mysticumot, amelybe mindketten beletartoznak. Mert titokzatos test az universitas scientiarum, amelynek egységét nem fizikai összefüggések teszik ki, hanem azoknak az eszméknek közössége, amelyeknek szolgálatába tanárok és tanítványok magukat állították. Az eszmék közössége pedig távolról sem egyszerűen az ismeretek, a rideg és vértelen igazságokra vonatkozó vélemények közössége, hanem együttes törekvés és összefogás a nemzet és az emberiség magasztos céljainak megvalósítására. Mi tanárok tehát csak akkor teszünk igazán eleget hivatásbeli kötelességeinknek, ha az ifjúságnak nemcsak ismereteket adunk, hanem megedzzük őt az élet küzdelmeire és a kezébe lertett magyar jövő kialakítására. Viszont az ifjúság is csak azáltal válik ennek a corpus mysticumnak részévé, ha nemcsak ismeretek elsajátítására törekszik, hanem magába szívja azt a szellemi légkört, amelyet tanárai és vezetői az egyetem falain belül teremtenek.

Ha a körvonalazott feladatokra vállalkozunk, nem könnyű feladatot vállalunk magunkra. Egy idegen nemzet

világgraszoló jelentőségű írója, Turgenjev, Apák és fiúk című örökértékű regényében megrázóan állítja elénk azt a szakadékot, amely az idősebb és az ifjabb nemzedék lelki világát egymástól természeti szükségszerűséggel elválasztja. A szellemtörténet a korszellem folytonos változásának és átalakulásának története. Ez az, ami nehézzé teszi, hogy mi, az idősek, a fiatalok szívéhez közelférközhessünk; hogy azok a tanácsok és intelmek, amelyeket a mi meggyőződésünk sugall, termékeny talajra hulljanak. De kétszeresen is nehéz ez nekünk, a jelen kor idősebb nemzedékének. „Ha felnővén tapasztalod, hogy... a bölcsőds koporsód közti űr századoknak szolgált mesgyeül“... Mintha Arany Jánosunk, amikor fiához intézett szép költeményében ezeket a szavakat mondta, prófétai lelkében arra a korra gondolt volna, amely a mi, mai öregek, ifjú éveit a mai fiatalság ifjú éveitől elválasztja.

De nem is akarok én nektek, kolozsvári egyetemi ifjak, olyan tanácsokat adni, amelyek bármiképen is ellenkeznének a jelen kor szellemével és a kialakulásban levő jövő eszmékkal. A történelmet nem lehet megállítani, még kevésbé lehet azt visszafordítani. De érzem a felelőséget, amellyel mi nektek és a magyar nemzet jövőjének tartozunk, és amelyre mi tanárok magunkat veletek szemben elköteleztük.

Az irántatok érzett szeretettől indítatva, szeretném lelketekbe vésni, hogy abban a nehéz időben, amelynek mi mindnyájan, öregek épúgy, mint fiatalok, szenvedő részesei vagyunk, ti vagytok a nemzet féltett kincse, ti vagytok reménysége, mert a ti kezetekbe van letéve a magyar nemzet sorsa. Ti, egyetemi ifjak és leányok, mindnyájan olyan életpályákra készültök, amelyeken a magyarság sorsát irányítani leszte hivatva; ti leszte a nemzet és az ország vezető rétege.

Vezetőréteg! Nem szóvirág ez, hanem tartalomtól duzzadó gondolat. Mert a vezetés nem csak azoknak a kezében van, akiknek sikerül az állami hierarchia, vagy a társadalom legmagasabb fokára feljutni, hanem azoknak is, akik a hétköznapi életben, mint az akadémikus képzettséget igénylő életpályák részesei, csendben és észre nem véve.

teljesítik hivatásukat. A mindennapi életet kitöltő ebben a hivatásban rejlik a nemzet boldogulásának súlypontja. Hiába gondolják ki rendkívüli elmék — a vezetők közt is vezetők — a nemzet jövőjét biztosítani hivatott, legéletravalóbb elveket, ha azok, akiknek kezébe valóráváltásuknak feladatát leteszik, tehát éppen ti, a vezetőréteg, hiányos tudásotok miatt képtelenek vagytok arra, hogy azokat a nemzet vérkeringésébe bevigyétek.

Az egyetemi ifjúság első és legfontosabb kötelessége a tanulás. Így kimondva, milyen szürke szó az, hogy „tanulni“! Hiszen ezt halljátok ti születeitektől és tanító mestereitektől kisiskolás korotok óta; ezzel igyekeztek ők állandóan benneteket a kötelességteljesítésbe beletörni, ami bizony nem mindig okoz az adott pillanatban örömet. Pedig mégis milyen sok rejlik ebben az únos-untig hangoztatott, nagyrészeteknél éppen ezért nem is rokonszenves szóban! Benne rejlik az a gondolat, hogy az ember magasabbrendűségét, szellemiségét csak a tudás, és pedig nem az úton-útfélen található ismeretek és a tömegekre is könnyen ráragadó féligazságok összeszedése biztosíthatja. Benne rejlik az a sok áldozatos munka is, amelyet a nemzet minden rétege, minden társadalmi osztálya kifejtett azért, hogy az ország olyan költséges intézményeket, aminő egy egyetem, létesíthessen és fenntarthatson. Az egyetemi épületek minden kövében, a klinikák minden betegágyában, a természettudományi intézetek minden műszerében, a könyvtárak minden könyvében és a benneteket befogadó kollégiumok minden bútorában benne van a legkisebb adófizetőnek nehéz munkájával szerzett keresetéből feláldozott garasa is és most, amidőn testvéreitek a harcmezőn küzdenek és véreznek, benne van a hazatokért és helyettetek küzdő testvéreitek sok milliányi vércseppje is. Csak aki ezekből a gondolatokból merítve tud törekvésének tartalmat adni, képes magát felvértezni azzal a tudással, amely a nemzet irányítására őt alkalmassá teszi. Ezért komoly és kitartó munkára kell felkészülnőtök. Amit egyetemi éveitekben megtanulni elmulasztotok, soha az életben nem pótolhatjátok. Pedig hiányos tudással lehet ugyan a nemzetet félrevezetni, de vezetni, a szebb jövő felé vezetni nem lehet.

Külön szólok hozzátok, legfiatalabbakhoz; hozzátok, akik most hagyjátok el a középiskola padjait. Abból a kötöttségből és fegyelemből, amelyben benneteket középiskolás korotokban tartottak, minden átmenet nélkül kikerültök az egyetem korlátozást nem ismerő légkörébe. Ne vakítson el benneteket a csillogás, amely ebből a számotokra új szabadságból felétek árad! Nincs már mögöttetek a tanár, aki nap-nap után számonkéri tőletek a feladott lecke-két; szabadon rendelkezhetek időtökkel és csak a tanév végén kéri tőletek számon azt, amit a tananyagból elsajátítottatok. De mint érett ifjaknak, meg kell értenetek azt, hogy nem tanáraitoknak tanultok, nem is szüleiteknek, akik a tanulmányokhoz szükséges anyagi eszközöket előteremtik, hanem saját magatoknak. Tanulmányi időtöknek befejeztével annyit fogtok érni, amennyit szellemi tőkében az életbe magatokkal tudtok vinni. Ne is a vizsgának tanuljatok, mert ha ezt teszitek, nem magatoknak tanultok. Az ilyen tudástok legfeljebb arra szolgálhat, hogy vizsgáitokat jó és rossz feleleteitek összeredménye folytán nem kell megismételnetek, de olyan tudást, amely életeteken végig kísér benneteket, nem fogtok elsajátítani.

Senki sem kívánja tőletek, hogy, mint a tudomány aszkétái, elvonuljatok a világtól, elzárkózzatok azoktól az örömeiktől, amelyekhez az ifjúságnak elvitathatatlan joga van. De ne éljetez vissza azzal a szabadsággal, amelyet az egyetemi élet nektek biztosít.

Abban az életkorban vagytok, amelyben világnézete-
teket kell kialakítanotok. Azon legyetek, hogy ez a világnézet ne legyen sivár és anyagias, hanem legyen méltó ahhoz a színvonalhoz, amelyre a magasabb ismeretek elsajátítása benneteket felemelhet. Legyenek eszményeitek! Hiszen az ifjú lélek a legfogékonyabb a nemzet és az emberiség eszményeinek befogadására és őrizzésre is meg azokat későbbi életetek számára. Ne engedjétek meg, hogy azoktól az élet szennye benneteket eltérítsen.

Ezt az útravalót szívleljétek meg, mert ez tehet benneteket képessé arra, hogy magatokat a nemzet olyan vezető elemévé képezzétek ki, amellyel egy kulturális előhaladásra komolyan törekvő nemzetnek szüksége van. Ha ezek a szavaim nem hullanak terméketlen talajra, érdemes

munkát fogtok végezni, mert az egész magyar nemzet és — ami ennél még sokkalta több — a nemzet jövő nézedékeinek háláját fogjátok kiérdemelni.

Amidőn ezekre hívom fel a figyelmet, köszöntöm az Alma Mater nevében a kolozsvári egyetemi ifjúságot, kérve munkájára a Mindenható bőséges áldását.

II.

Tiszteletbeli és sub auspiciis gubernatoris doktorráavatások

1.

Rust Bernhard bölcsészettudományi tiszteletbeli doktorsága

A Kormányzó Úr Ő Főméltósága 1941. évi január hó 18-án kelt legfelsőbb elhatározásával megengedni méltóztatott, hogy az ősi székhelyére hazatért kolozsvári m. kir. Ferenc József-Tudományegyetem RUST BERNHARD német birodalmi tudomány-, nevelés- és népművelésügyi minisztert a magyar-német kulturális kapcsolatok elmélyítése terén szerzett kimagasló és rendkívüli érdemei elismerésül a bölcsészettudományok tiszteletbeli doktorává avassa és részére a tiszteletbeli doktori oklevelet kiszolgáltassa.

Egyetemünk rektora 1943 július hó 19-én küldötte meg Rust Bernhard részére a tiszteletbeli doktori oklevelet. Tőle a következő válasz érkezett:

Berlin, den 3. Januar 1944.

Magnifizenz!

In Ihrem Schreiben vom 19. Juli 1943, auf das ich Ihnen zu meinem grossen Bedauern erst heute antworten kann, haben Sie mir mitgeteilt, das die Philosophische Fakultät der Universität Klausenburg mich im Einvernehmen mit dem Universitätssenat zum Ehrendoktor der Philosophie gewählt und das Seine Durchlaucht, der Herr Reichsverweser seine Zustimmung zu der Übermittlung der Ehrenurkunde erteilt hat.

Ich danke Ihnen, Magnifizienz, dem Senat Ihrer Hochschule und der Philosophischen Fakultät aufrichtig für die Auszeichnung, die mir durch die Ernennung zum Ehrendoktor der Universität Klausenburg zuteil geworden ist. Ich sehe in dieser Ernennung weniger eine persönliche Ehrung als eine Anerkennung meiner Bemühungen um die Förderung der Wissenschaft im allgemeinen und der wissenschaftlichen Beziehungen zwischen unseren beiden Völkern. Ich erinnere mich gerade in dieser schicksalschweren Zeit mit besonderer Genugtuung der Tatsache, das es mir in engster Zusammenarbeit mit dem seinerzeitigen Königlich-Ungarischen Unterrichtsminister Exzellenz Bálint *Hóman* vergönnt gewesen ist, in dem Abschluss des Deutsch-Ungarischen Kulturvertrages eine sichere und — wie die Entwicklung bewiesen hat — fruchtbare Grundlage für die Vertiefung und Erweiterung der kulturellen Beziehungen zwischen unseren beiden Völkern zu schaffen.

Ich betrachte diese Ehrung aber auch als einen Ausdruck des festen Willens der Universität Klausenburg, die Zusammenarbeit mit der deutschen Wissenschaft weiterhin nachdrücklich zu fördern.

Ich bitte Sie, Magnifizienz, zugleich meinen besten Dank für die Glückwünsche entgegennehmen zu wollen, die Sie und der Senat Ihrer Universität mir aus Anlass der Ernennung zum Ehrendoktor ausgesprochen haben.

Mit dem Ausdruck meiner aufrichtigen Hochachtung

bin ich

Ihr sehr ergebener

Rust.

2.

Dr. Kodály Zoltán bölcsészettudományi tiszteletbeli doktorsága

A Kormányzó Úr Ó Főméltósága Gödöllőn 1943. évi szeptember hó 29. napján kelt legfelsőbb elhatározásával megengedni méltóztatott, hogy egyetemünk dr. KODÁLY ZOLTÁN zeneművészeti főiskolai rendes tanárt a magyar

népdalkutatás terén szerzett érdemeiért a bölcsészeti tudományok tiszteletbeli doktorává avassa és részére a tiszteletbeli doktori oklevelet kiszolgáltatassa.

Az ünnepélyes doktorráavatás a közbe jött rendkívüli körülmények miatt elmaradt s az egyetemi tanácsdr. Kodály Zoltán részére a tiszteletbeli doktori oklevelet doktorráavatás nélkül szolgáltatotta ki.

A) Indítvány dr. Kodály Zoltán tiszteletbeli doktorrá avatása tárgyában

Tekintetes Kar!

Ma, mikor az eddigi életművére visszatekintő Kodály Zoltánt ünnepli az ország és büszkséggel állapítja meg, mit köszönhet a magyar kultúra a tudósnak, az ősi népdallamok gyűjtőjének és a világhírű zeneszerzőnek, — méltó és Egyetemünk hagyományainak megfelelő, ha Kodály Zoltán ünnepléséből a kolozsvári Ferenc József-Tudományegyetem is részt kér. Mély tisztelettel javaslom tehát, hogy Karunk Kodály Zoltánnak, a tudósnak, zeneakadémiai professzornak, az illusztris zeneszerzőnek *honoris causa doktorrá* avatására a szükséges lépéseket megtegye s ehhez a legfelsőbb engedély megadását kérje.

Tekintetes Kar! Nincs szükség, úgy vélem arra, hogy tiszteletteljes javaslatomat nagyon bőven indokoljam. Mindnyájan tudjuk, mit jelent Kodály Zoltán neve és eddigi életműve mind a világ, mind hazánk kultúrájának. Az Egyetem, mint a tudományok művelésének hivatott őre és munkása, régtől fogva csodálattal és elismeréssel tekintett arra a tudós munkára, melyet Kodály Zoltán ősi népdallamaink összegyűjtésével végzett.

Ebben a munkában a filológiai gondosság és a szakértelem eredményesen egyesült a legnagyobb magyar kutatók közös törekvésével: felkutatni és megmenteni az ősi magyarságból mindazt, ami a századok rétegei alól, mint eredeti nemzeti kincs kiemelhető és megmenthető. Így jutott el Kodály ahhoz a páratlan eredményhez, melyért nem lehet eléggé hálás sem zenei életünk s művelődésünk, sem az egész magyarság öneszmélése; ez az eredmény az, hogy

ma már a maga tisztaságában, tehát a cigányzene és a félreértő műzene sallangjai nélkül előttünk állanak a hagyományos magyar népdallamok jellegzetességei, sajátos zenei arculata, ősi szerkezeti vonásai. Ha Kodály életműve e nagyarányú gyűjtőmunkában kimerülne is, ami szerencsére valóban nem áll, már akkor is hasonlíthatatlanul nagy és fontos eredménnyel volnánk gazdagabbak. Midőn Kodály Zoltán a valódi magyar népdallamok mély rétegét feltárta s ezzel a magyar zenei művelődésnek új korszakát megnyitotta, útja a Felvidékről Erdélybe is elvezetett. Erdély egyeteme nem feledheti tehát azt a szolgálatot, melyet Kodály az erdélyi szellemi és népi kutatásnak tett s melynek elismerésére tudományos fórum aligha illetékesebb, mint Egyetemünk.

Az igazi népdallamok kincsét felfedezve, Kodály Zoltán alkotó zsenije egyszerre megtalálta sajátos hivatását és önmagát. Röviden kifejezve: Kodály a magyar műzenének világmagaslaton álló megteremtője és első nagy művelője. Amint Arany Jánosban egyesül a magyar népi elemeknek szintézise a klasszikus költészet legmagasabb igényeivel, szabályaival és értékeivel; amint Aranynak alkotásaiban a magyar népiesség mélységesen, elválaszthatatlanul feloldódva és mindenütt jelenlevő kényszerűséggel jelenik meg és világirodalmi tökéletességű formákat nyer, úgy szemlélhetjük Kodálynál is a magyar népdalelemek felszívódását a legtökéletesebb és legmagasabb műzene formáiba. Kodály életművének célja és értelme ez: a magyar nemzeti zenei élet és műveltség megteremtése népi alapon. Zenéje oly gyökeresen magyar, mint Balassi, Berzsenyi költészete, vagy a XVI. század zsoltárainak érzés- és gondolatvilága, melyekhez különben is belső rokonsággal vonzódik dalműveiben; egyúttal azonban oly tökéletes műzene az, mint akár Debussy, vagy Sztravinszki minden hangszerelésnek, harmoniatannak és szerkesztésnek magaslatán álló alkotásai. A régebbi próbálkozások (Liszt, Erkel és mások) csupán a magyaros cigányzene külsőségeit ismerték fel és kísérelték meg nagyobb szabású, sokszor brilliáns műzenei formákba öltöztetni; e kísérletek azonban megálltak a félúton, mert a külsőségek mellett megmaradva, a népies dallamokat nem tudták feloldani szerves formák-

ban, hanem őket csupán idegen, exotikus kifejezési nyelvbe öltöztették. Kodály valódi, tökéletes szintézist alkot, melyben a népi dallamok szerves feldolgozást nyernek és a francia műzene ragyogó formanyelvén szólalnak meg, úgy, mint ahogy Arany János alkotásaiban is együtt érezzük a magyar népies elemeket Homérosznak vagy a skót balladáknak formáival. Kodálynál mintegy maga a magyar ethnikum tevődik át önkéntelenül és magátólértetődő egyszerűséggel a legbonyolultabb újfrancia műformákba.

Mind a két nagy művész egyszerre magyar is, meg világirodalmi erejű is, szerves lelki egységben. Így örvendezhetünk és ünnepelehetünk lélekben akkor, ha a mélységes erejű és nagyszabású *Psalmus Hungaricus* (1923) titkaiba belepillantunk; így mutathatunk rá büszkeséggel, hogy Kodály alakította ki Bartók Bélával és Dohnányi Ernővel egyetemben a modern magyar zenei stílust és működésével véget vetett a századforduló zenei elmaradottságának, mikor is nem volt más választása a magyar zenei érdeklődésnek, mint Wagner, Beethoven, vagy a Dankó Pisták kezdetleges és felületes hagyományban megrekedt magyar muzsikája. Elemezzük-e Kodály további munkáit is? Emlégsük-e „A közelítő télnek“, a „Kádár Istvánról szóló énekek“, a „Háry Jánosnak“, a „Tantum Ergóknak“, a „Jézus és a Kufároknak“, a „Nyári estének“, a „Galántai és Marosszéki táncoknak“, a „Székely fonónak“ stb., stb. és a mindenekfelett álló *kórus-műveknek* zenei és nevelői jelentőségét? Hozzátegyük-e mindezekhez, hogy Kodály az éneklő magyarságnak és az éneklő ifjúságnak nevelését is gyakorlati téren mily hatalmasan előmozdította s így mint nemzetnevelő is elismerésre tarthat számat?

Tekintetes Kar! Nem lehet feladatunk az, hogy e műalkotások szakszerű zenetudományi és esztétikai, valamint kultúrtörténeti fejtegetését tovább folytassuk, Kodály Zoltán eddigi életműveinek jelentősége, a magyar és világműveltségben elfoglalt helye immár világosan áll mindenki előtt. Kodály Zoltán egyike a legnagyobb magyar értékeknek s Egyetemünk csak önmagát tiszteli meg vele, ha Őt felkéri, hogy a honoris causa doktori címet elfogadja, mint Egyetemünk hódolatának jelét a jelenlegi egyik leg-

nagyobb magyar alkotó szellem, egyik legkiválóbb nemzeti értékünk és a szó valódi értelmében vett nemzetnevelőnk iránt.

A Tekintetes Kar iránt

Kolozsvár, 1942 december 17.

kiváló tisztelettel

Dr. Várkonyi Hildebrand	Dr. Klein Károly Kurt
Dr. Bartók György	Dr. Ivánka Endre
Dr. Mészöly Gedeon	Dr. Rásonyi László
Dr. Kristóf György	Dr. Hantos Gyula
Dr. Roska Márton	Dr. Tamás Lajos
Dr. Bíró Vencel	Dr. Szabó T. Attila
Dr. Koszó János	Dr. Szilágyi Loránd
Dr. Felvinczi Takáts Zoltán	Dr. Baránszky-Jób László
Dr. Sulica Szilárd	Dr. László Gyula.
Dr. György Lajos	

Ezt az indítványt a Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi kar 1942 december 17-i ülésén egyhangúlag magáévá tette, 1943 január 27-i ülésén az Egyetemi Tanács is egyhangúlag elfogadta s a m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úrhoz felterjesztette, kérve, hogy a felavatásnak, valamint az erről szóló oklevél kiadásának engedélyezését a Kormányzó Úr Ő Főméltóságától eszközje ki. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr a Kormányzó Úr Ő Főméltóságának legfelsőbb elhatározásáról egyetemünket 1943 október hó 23-án 71.252/1943. IV. 1. sz. alatt értesítette.

Az ünnepélyes felavatás nem lévén megtartható, a rektor a tiszteletbeli doktori oklevelet dr. Kodály Zoltánnak postán küldötte el meleg üdvözlő sorok kíséretében. Kiemelte, hogy „egyetemünket, melynek különleges hivatása van a magyarság szolgálatában, őszintén boldoggá teszi az, hogy a honoris causa doktori diploma útján örökre magához köti az ő fogalommá emelkedett nevét, aki a magyar lélek különleges vonásait a legnemzetközibb esz-közzel tette megismerhetővé az egész világ számára“.

B) Dr. Kodály Zoltán köszönő levele

Rector Magnifice!
Méltóságos Uram!

A hozzám juttatott oklevélért és nagybecsű soraiért fogadja hálás köszönetemet.

Nem tudom szóval kifejezni, mennyire meghat Erdély egyetemének e nagy kitüntetése. Azé az Erdélyé, amely leginkább segített, hogy magamra találjak, hogy életem célját tisztán lássam, s amelyet első látogatásom (1898) óta magamban hordozok, mint szép álmképét, majd mint égő sebet.

Szeretném hálám méltóképen kifejezni.

Addig is kérem Magnificentiádat és a tekintetes Tanácsot, lássák bennem az egyetem hűséges adeptusát, aki mindenkor kész az egyetem ügyét szolgálni.

Mély tiszteletem kifejezésével

Budapesten, 1944. január 30.

Kodály Zoltán s. k.

3.

Vitéz Berde Botond „sub auspiciis gubernatoris” orvostudományi doktorráavatása

Egyetemünk Tanácsa 1944. évi március hó 3-án tartott ülésén vitéz BERDE BOTOND orvostudományi doktorjelöltet a Kormányzó Úr Ő Főméltóságának Budapesten 1944. január 5. napján kelt legfelsőbb engedélye alapján *sub auspiciis gubernatoris* doktorrá avatta.

Az avató ülésen a Kormányzó Úr Ő Főméltóságának képviselőjében FÁY ISTVÁN m. kir. titkos tanácsos, válás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár jelent meg.

Az avató ülésen elhangzott jelentés és beszédek:

A) Horváth Béla orvostudománykari dékán jelentése

Tekintetes Egyetemi Tanács!

Az orvostudományi kar 1943. szeptember 10-én tartott 1943/44. tanévi I. rendkívüli ülésében tárgyalta vitéz

BERDE BOTOND orvosdoktor jelölt ama kérését, hogy az orvostudományok doktorává „*sub auspiciis gubernatoris*“ avattassék fel.

A kérés tárgyalása során megállapítást nyert, hogy vitéz Berde Botond 1919 március 27-én született Nagyenyeden, református vallású. Középiskolai tanulmányainak első és második osztályát a szegedi m. kir. állami Klauzál Gábor reálgymnáziumban, a harmadik és felsőbb osztályát pedig a pécsi Cisztercita-rend Nagy Lajos gimnáziumában végezte. Úgyanott kitüntetéssel érettségizett. Gimnáziumi tanulmányai alatt mindvégig jeles előmenetelt tanusított.

Orvosi tanulmányait a pécsi m. kir. Erzsébet Tudományegyetemen kezdte, ott hét félévet hallgatott, majd az 1940/41. tanév II. félévében iratkozott át orvostudományi karunkra. Mind a négy orvosi szigorlatát kitűnő eredménnyel tette le. Tanulmányi ideje alatt a kötelező szigorlatok letételén túlmenőleg is kiváló szorgalmat tanusított, minden félévben több tárgyból kitűnő jelzéssel kollokvált és számtalan szorgalmi jegyet nyert. A pécsi egyetem bonctani intézetében mint demonstrator, a gyógyszer-tani intézetben mint díjtalan gyakornok teljesített szolgálatot és önálló tudományos kutató-munkát is végzett. Elnyerte a pécsi orvostudományi karon a gyógyszerhatás-tanból az 1940/41. tanévre kitűzött pályadíjat. Orvoskarunkon a belgyógyászati klinikán végzett kísérletes vizsgálatokat az ultraseptylnék a vérképzésre gyakorolt hatására vonatkozólag. Karunk szorgalmas munkásságát a Chinoïn gyógyszertár által adományozott ösztöndíjjal jutalmazta.

Vitéz Berde Botond erkölcsi és nemzethűség tekintetében is teljesen kifogástalan doktorjelölt, amit nem csupán a középiskolai és egyetemi tanulmányai folyamán tanusított magaviselete bizonyít, hanem igazolja az a tény is, hogy mint vitézi várományost a Kormányzó Úr Ö Főméltósága 1936 március 21-én vitézzé felavatta.

Folyamodó édesapja orvostudományi karunk nyilvános rendes tanára, aki nem csupán az 1914—18. évi világháború folyamán az ellenség előtt tanusított hősie, a haza ügyét szolgáló magatartásával érdemelt ki legfelsőbb elismeréseket, nemkülönben az utódok megbecsülését és hálá-

ját, hanem megbecsülést vívott ki magának tudományos téren is doktori esküjéhez híven hazánk és egyetemünk dicsőségére és az emberiség hasznára.)

Karunk megállapította, hogy vitéz Berde Botond mindenben megfelel azon követelményeknek, amelyek a sub auspiciis gubernatoris avatásához megkívántatnak és javaslatot tett az Egyetemi Tanácsnak, hogy vitéz Berde Botond doktorjelöltet sub auspiciis gubernatoris orvosdoktorrá leendő felavatásra hozza javaslatba.

Az Egyetemi Tanács karunk ezen előterjesztésével 1943. évi szeptember hó 24. napján tartott I. rendes ülésén foglalkozott s azt pártolójavaslattal terjesztette fel a m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úrhoz.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr 1944. évi február hó 8. napján kelt 53.224/1943. IV. 2. számú leiratában közölte a tekintetes Egyetemi Tanáccsal, hogy előterjesztésére a Kormányzó Úr Ő Főméltósága Budapesten 1944. január hó 5. napján kelt legfelsőbb elhatározásával a legkegyesebben megengedni méltóztatott, hogy a m. kir. Ferenc József-Tudományegyetemen vitéz BERDE BOTOND az orvostudományok doktorává „sub auspiciis gubernatoris“ avattassék fel. Egyben arról is értesítette az Egyetemi Tanácsot, hogy a Kormányzó Úr Ő Főméltósága az ünnepélyes avatáson legmagasabb személyének képviselőjével a m. kir. vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr Őnagyméltóságát, annak akadályoztatása esetén pedig fájfi FÁY ISTVÁN m. kir. titkos tanácsos, államtitkár úr Őnagyméltóságát méltóztatott megbízni.

B) Buza László rektor üdvözlő beszéde a kormányzói képviselőhöz

Nagyméltóságú Kormányzói Képviselő Úr!

Nagy kitüntetés Egyetemünk számára, hogy a Kormányzó Úr Ő Főméltósága, a hazatérés óta immár harmadízban adott engedélyt arra, hogy egy-egy kiváló tanítványunkat az ő legmagasabb pártfogása alatt avathassuk doktorrá s hogy az ünnepi avató ülésünkön képviselteti magát.

Különös öröm, hogy a Kormányzó Úr legmagasabb személyének képviselőjeként mai ünnepi ülésünkön Nagyméltóságodat üdvözölhetjük, akit — úgy érzem — a m. kir. Ferenc József-Tudományegyetem régi barátjának joggal nevezhetünk.

Nagyméltóságod, mint a magyar közoktatásügy egyik legelső vezére, magas hivatali állásában közvetlenül figyelt egyetemünk életének eseményekben gazdag utolsó éveit. Emlékezetben tartjuk szegedi életünknek azokat a kimagasló eseményeit, melyeknek Nagyméltóságod tanúja és aktív résztvevője volt. Nagyméltóságod képviselte Kormányzó Urunkat az utolsó szegedi sub auspiciis gubernatoris doktorrá avatásunkon, mely egyetemünknek egyszersmind utolsó szegedi ténykedése volt. Ezt követőleg Nagyméltóságod jelenlétében vettünk búcsút a tiszaparti metropolistól, mely a száműzetés után olyan szeretettel ölelte magához az ott-hont kereső egyetemet.

Nagyméltóságod a boldog hazatérés óta immár másodízben jelenik meg a Kormányzó Úr képviselőjeként doktoravató ülésünkön. Egyetemünk Tanácsa boldogan áll Nagyméltóságod előtt, tudva, hogy ismeri egyetemünk életét, figyelemmel kíséri a mi munkánkat, megérti és támogatja a mi törekvéseinket.

Amikor mély tisztelettel üdvözlöm Nagyméltóságodat, mint Kormányzó Urunk képviselőjét, kérem, méltóztassék engedélyt adni arra, hogy vitéz BERDE BOTOND doktorrá avatását megejtessük.

C) Fáy István m. kir. titkos tanácsos, vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár
beszéde

Magnifice Rector!
Tekintetes Egyetemi Tanács!
Tisztelt Ünneplő Közönség!
Kedves Fiatal Barátom!

A nemzet — ránk kényszerített — nagy önvédelmi harcában, mely ma kint és bent egyformán helytállást, nagy lelkierőt és szilárd hitet kíván — meg kell védenünk.

hazánk területét és át kell a jövőbe mentenünk nemzetünk kultúráját.

Az országformáló és nemzetfenntartó erők erősítése mindnyájunknak kötelessége.

De az irányítás, a vezetés elsősorban azokra vár, akik törhetetlen hitük, tiszta erkölcsi felfogásuk mellett — az átlagosnál magasabb felkészültséggel és kiemelkedőbb tudással bírnak.

Ez így volt mindig, — ezeréven át — nemzedékről-nemzedékre.

Egy nemzet élniakarásának himnuszát — a legbizakodóbban, legsengőbben, legszebben az ifjúságának kórusa tudja énekelni.

Ma jönnek egymásután haza, sokan ifjak a harci zajkellős közepéről, sápadtan, sebesülten, mellükön a vitézség érdemkeresztjével.

És itthon is jönnek, a belső fronton átvenni az egyetemek kezéből a tudomány érdemkeresztjét — a doktori címet.

Büszkék vagyunk fiainkra, akik mindkét vonalon tisztességgel, becülettel teljesítik kötelességeiket és akiknek telkében sziklaszilárdan él a nemzet jövőjébe vetett hit, a nemzet jövő nagyságáért való cselekvés kemény akarása.

Önt, kedves Fiatall Barátom, a Tudományegyetem tanári testületének és hatóságainak ítélete — sok száz diák-társa közül — szigorú elbírálással a legnagyobb kitüntetésre választotta ki, ami egyetemi hallgatót tanulmányai befejezte után érhet.

Ez az ítélet és Kormányzó Urunk által ez ítélet alapján — Önnek kegyesen adományozott kitüntetés — az Ön szorgalmának, kitartó kötelességtudásának, de Isten kedvességéből az Önnek jutott tehetségnek is elismerése és méltánylása.

E mai ünnepélyes nappal — kezében immár a legmagasabb tudás szimbólumával — kiemelkedett pályatársai közül, de ezt soha senkivel se éreztesse.

A kormányzógyűrűs doktori diploma nemcsak előnyököt, de súlyos és nagy kötelességvállalást jelent.

Mint ahogy kötelezettséget jelent Ön számára családi származása, a Berde és a Jeney név, Kolozsvár és Nagyenyed nemes hagyományainak nagy parancsa, mely életének rendeltetését az alkotó munkában szabja meg.

Ezzel az útravalóval indul ma el az élet, a társadalom sokszínű világába.

Életünk értelmét tulajdonképpen vágyaink adják meg.

Vannak alacsony vágyakozások, melyek úgy csapnak fel előttünk, mint lidérclángok az ingoványból. Aki ezeket hajszolja, mocsárba jut, mely lassan elnyeli. Vannak nagyszerű vágyak, mennyei tervek. Távol izzanak tőlünk, mint a csillagok. Talán nem közelítjük meg jobban egy életben, mint a csiga, mely nap felé vágyó útjában fölfelé indul a fatörzsön. Mégis amíg ezek a tiszta vágyak égnek az ember lelkében, a földi élet legmagasabb ormaira ér el.

Őrizze meg mindig idealizmusát, legyen jóságos, megértő szívű és szerény mindenkivel szemben, ne vezesse anyagias gondolkozás, hanem érezze mindig, hogy kiváltságos, puritán tudósnak indul.

Az orvostudomány terén lehet talán a legtöbb jót tenni, közzel és egyesekkel egyaránt, szent küzdelem és felséges hivatás, mely enyhülést, gyógyulást ad a fájdalom kinzókamrájában gyötrődő beteg emberiségnek.

Kísérje állandó figyelemmel a tudomány haladását és bízzék saját erejében, dolgozzék erői teljességével, akkor a kívánt eredmény el nem maradhat.

Vitéz Berde Botond dr., a mai nap emlékéül a Kormányzó Úr Ő Főméltósága ezt a gyűrűt küldi Önnek, mely az ő elismerését és legmagasabb pártfogását jelképezi.

Legyen ennek viselésére mindig méltó, mert ez az aranygyűrű elkötelezi egész életére hazájával és tudományával szemben.

Éljen példaadó életet hitben, hazafiságban, munkában és becsületben. Ha kell, mint vitéz a harcban, vagy mint tudós a tudományban!

Kérem a jó Istent, hogy engedje élete szép ígérését valóra válthatnia!

D) Buza László rektor beszéde

Doktor Úr!

Ön olyan névnek az örököse, melyet a család tagjai az Ön legközelebbi hozzátartozói ismertté és becsültté tettek. Öntől azt várjuk, hogy a BERDE név tekintélyét még öregbítse. Ez semmiesetre sem könnyű dolog. Talán voltak is már pillanatok, amíg szorongva gondolt ennek a feladatnak a súlyára.

Ha voltak ilyen aggodalmai, ezeket a mai doktoravató-ünnepély eloszlathatta. A legilletékesebb tettek bizonyságok arról, hogy Ön mindig becsülettel dolgozott és hogy rendelkezik azokkal az adottságokkal, melyek a reávaró, feladat megoldásához szükségesek.

A sub auspiciis gubernatoris doktoravatás Önre nem új kötelezettséget ró, csak a régi kötelezettséget erősíti meg: s emellett biztatás a további munkára.

A sub auspiciis doktorok Egyetemünknek különösen kedves fiai, kikben saját munkájának megdicsőítését látja. Önt kiváltképen is meleg szeretettel öleli magához az Egyetem, mint egyik leghűségesebb és legértékesebb munkásának a fiát.

Kivánom, kísérje egész életén át a BERDÉK Erdélyért és a magyarságért lobogó lelke.

Nagyméltóságú Kormányzói Képviselő Úr!

A sub auspiciis gubernatoris doktoravatás mindig ünnep egyetemünk életében, de ma, a háború ötödik évének közepén, ennek az ünnepnek is különös jelentősége van. Állandóan a háború lelki hatása alatt állunk és ezzel számunkra az élet minden eseménye különös színezetet és jelentőséget nyer.

Így nyert különös jelentőséget az a tény is, hogy a Kormányzó Úr Ő Főméltósága mai doktoravató ülésükön képviseltette magát s az a mélyhatású beszéd, melyet Nagyméltóságod mint a Kormányzó Úr képviselője ifjú doktorunkhoz intézett s amely beszéd nemcsak hozzá, hanem mindnyájunkhoz, az egész nemzethez szólt.

Ma különösen is érezzük, hogy a sub auspiciis gubernatoris doktoravátás az ígéretes jövő ünnepe. A Kormányzó Úr olyan munkát jutalmaz ezzel a kitüntetéssel, melynek a nemzet számára még nincsenek gyümölcsei. Ez a munka csak előkészület a gazdag termést ígérő jövőre.

Ez az ünnepély, melynek középpontjában az ígéretes jövő áll, hangosan figyelmeztet arra, hogy nem szabad magunkat átadni a jelen gondjainak és aggodalmainak. Nyugodtan és boldogan kell előkészítenünk a jövőt, melynek sokat ígérő munkásai íme jelentkeznek.

Mély tisztelettel mondok köszönetet Nagyméltóságodnak kitüntető megjelenéséért és mindnyájunk lelkében maradandó hatású beszédéért. Kérem méltóztassék tolmácsolni a Kormányzó Úr Ő Főméltósága előtt egyetemünk hódolatteljes köszönetét azért, hogy ifjú doktorunkat kitüntetni és avatásán legmagasabb személyét képviseltetni kegyes volt. Kérem, méltóztassék jelenteni Ő Főméltóságának, hogy Erdély egyeteme szilárdan áll a vártán. A ma nehézségek közt és a holnapot elfedő ködön át az ígéretes jövőre tekint: a hozzászereglő ifjúságban igyekszik minél tökéletesebben kiépíteni azokat a szellemi és erkölcsi erőket, melyek az ígéretes jövő megdönthetetlen biztosítékai.

III.

Megemlékezések és gyászbeszéd

1.

Heller Erik dékán megemlékezése Glattfelder Gyula érseknek, a csanádi egyházmegye püspökének, Egyetemünk tiszteletbeli doktorának elhunytáról a jog- és államtudományi kar 1943 szeptember 28-iki ülésén

Tekintetes Kar!

Még mielőtt ebben a tanévben működésünket megkezdhattük volna, egy fájdalmas esemény érte egyetemünket és különösen karunkat dr. móri GLATTFELDER GYULA csanádi megyéspüspök, érsek, a mi köztiszteletben és közszeretben álló díszdoktorunk elhunytával. Kerek tíz esztendeje annak, hogy őt karunk minden egyes tagjának indítványára a Kormányzó Úr Ó Főméltósága kegyes engedelmével a tiszteletbeli doktori diplomával tüntettük ki. A Mindenható sajtóságos rendeléséből csekély személyem volt az, aki olyan szerencsés volt őt a jogtudományok tiszteletbeli doktorává felavatni és ugyancsak én voltam az, akinek az a fájdalmas feladat jutott, hogy karunkat és egyúttal egyetemünket is az ország részvételével végbe ment szegedi végtisztességen képviseljem. Nem mulasztottam el azt sem, hogy a gyász hírről való értesülesem után nyomban az egyházmegye apostoli kormányzójának táviratilag kifejezzem a Kar részvétét és ebből az alkalomból az apostoli kormányzó úrnál személyesen is megjelenjek.

Glattfelder Gyula elhunyt a egész országot gyászba borította. Rendkívüli tulajdonságai őt nemcsak a magyar

egyházfejedelmek kimagasló alakjává tették, hanem arra is képesítették, hogy az ország szellemi életének és a közügyeknek irányításában is országszerte elismerést és tiszteletet parancsoló módon vegyen részt. Ragyogó szónoklataival és bölcs elgondolásaival nem egyszer hívta fel magára az ország közvéleményének figyelmét. Az a sok állandó értékű alkotás, amely utána különösen egyházmegegyében fennmaradt, őt azok sorába emelte, akiknek emléke állandóan fenn fog maradni. De nemcsak egyházmegegyében, hanem annak a határain kívül is maradtak időálló alkotásai.

Azok között a vonások között is, amelyek egyéniségét nagyra tették, a legnagyobb az ifjúság iránti vonzódása volt. Legnagyobb alkotásának: a főiskolai Szent-Imre-kollegiumok megteremtésének is ez volt indítéka. A főiskolai tanulóifjúság szeretete volt lelkének domináns akkordja. Bölcs előrelátással felismerte, hogy az országot csak az teheti nagyra, ha a jövő nemzedék valláserkölcsei alapot és emelkedett világnézetet visz magával az életbe. Nem elégedett meg az általa alapított kollégiumok megszervezésével és üzembehelyezésével, hanem állandó összeköttetést és érintkezést tartott fenn azokkal az ifjakkal, akik olyan szerencsések voltak, hogy a kollégiumokban elhelyezést nyerhettek. Püspöki székhelyén mindenkor szabad bejárásuk volt nála a kollégiumi ifjakkal, de figyelemmel kísérte a végzett ifjak pályájukon való elhelyezkedését is.

Egyetemünket Glattfelder Gyulának az élők sorából való eltávozása azért borította gyászba, mert egyetemünk fennmaradásában — más tényezők mellett — neki is nagy része van. Egyike volt azoknak a férfiaknak, akiknek érdeme, hogy a trianoni összeomlás után hontalanná vált egyetemünk Szegeden otthont talált. Azok a monumentális épületek, amelyekben egyetemi intézeteink elhelyezést nyertek, az ő hathatós közreműködése és támogatása nélkül aligha épülhettek volna fel. Tudományszeretetének és a magyar kulturális törekvések célkitűzéseivel szemben tanúsított megértésének legszebb jele az, hogy az egyetemi intézetek püspöki palotájával és papi szemináriumával egy épülettömbben épülhettek fel. Így ez az épülettömb külső szimbólumává vált annak a kapcsolatnak, amely egyete-

münk és a nagy püspök között létrejött. Egyetemünknek Szegeden történt kiépítésében az építőbizottság ülésein való felszólalásaival állandóan tevékeny részt vett és még akkor is, amikor intézeteink nagy része már állt, újabb áldozatkészségének adta bizonyosságát azzal, hogy az egyetem központi épülete céljaira egy tulajdonában levő telket ajánlott fel. Amikor pedig egyetemünk csorbíthatatlanságát újból veszély fenyegette, felemelte tiltó szavát és ezzel határozatosan közreműködött ennek a veszélynek az elmúlásához. Tiszteletbeli doktorrá avatása alkalmával elmondott magasszárnyalású beszédében magát jó barátunknak és a tudományos munka örökének és részesének nevezte és megígérte, hogy az egyetem által neki juttatott dísz az egyetem minden jogos igényének és nemes törekvésének hű szolgálatával és becsületos védelmével kívánja viszonzni. Ezt az ígéretét mindvégig a legteljesebb mértékben meg is tartotta.

Glattfelder Gyulával az utolsó férfiú távozott el az életből azok közül, akiknek alakját a szegedi egyetemi intézetek falában elhelyezett domborművön a Ferenc József-Tudományegyetem szegedi otthona megépítésének emlékezetéül megörökítették. Az az épület, amelynek falába ezt a domborművet beillesztették, már nem a Ferenc József egyetemé és maga a dombormű már nem hozza nekünk, a Ferenc József egyetem tanárainak, nap-nap után emlékezetünkbe egyetemünk szegedi otthona megalkotóinak alakját. De a szegedi emlékművel együtt nem mondhatunk le arról, hogy a rajta megörökített nagy pártfogónkat a magunkénak tekintsük, és anélkül is, hogy bronzbaöntött alakja szemünk előtt napról-napra a maga realitásában megjelenék, szívünkbe vésve viseljük és óvjuk emlékét.

2.

Horváth Béla orvostudománykari dékán gyászbeszéde dr. Pataky Jenő egyetemi előadónak, egyetemünk gyémántdiplomával kitüntetett doktorának ravatalánál 1944. évi január hó 10-én

Mélyen tisztelt Gyászoló Közönség!

Szívünk mélyéig megrendülve állunk meg PATAKY JENŐ dr. ravatala előtt, akit a kegyetlen végzet oly tragikus módon, s oly megdöbbentő hirtelenséggel ragadott el közülünk. Szívünk vérzik arra a gondolatra, hogy sorainkból ismét kidőlt egy oszlop, melyen a tudomány fátylaja messzevilágító fényvel égett. Megszűnt dobogni egy szív, melyet a tudomány iránti olthatatlan szomjúság, az embertársai iránti szeretet és hazája iránti lelkesedés fűtött. Megszűnt dobogni Erdély egyik lelkes fiának szíve, aki sok-sok évi orvosi működésével, majd tudományos munkásságával a legmostohább körülmények között is lelkes odaadással igyekezett ennek a sokat szenvedett földnek, s a rajta élő magyarságnak testi, majd lelki jólétét szolgálni. A sors hosszú étellel ajándékozta meg, s ő a sorsnak ezt az ajándékát szakadatlan munkássággal igyekezett meghálálni. Attól kezdve, hogy a kolozsvári Ferenc József-Tudományegyetemen az orvosi oklevelet közel 62 éve megszerezte, mind a mai napig családi tradíciójának megfelelőleg, előbb orvosi gyakorlata, majd mikor Kolozsvár város tisztiorvosa nyugalombavonult, a magyar, főképen pedig az erdélyi orvostudomány történetének tanulmányozása töltötte ki munkás életét. Munkásságát még a megszállítás nehéz éveit sem gátolták, hanem ezalatt az idő alatt még nagyobb agilitással, s a jövőbe vetett törhetetlen hittel és bizalommal segítette elő az erdélyi magyar orvostudomány fejlődését és gyarapodását. Mikor pedig a felszabadulás ideje elkövetkezett, s újra alakult az Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvosi Szakosztálya, ő volt az első előadó, aki a szakosztály munkáját csodálatos szorgalommal és rátermettséggel készítette és bámulatos élénkséggel és korát meghazudtoló energiával előadott „Orvoslás a régi Erdélyben“ című előadásával útnak indította. Tudományszomja életének legutolsó percéig sem szűnt meg. Nap mint nap eljár az Egyetemi Könyvtárba, hogy befejezés előtt álló nagy munkájához, melyben a magyar, szorosabbanvéve az erdélyi neves orvosok életrajzát akarta megírni, hangyaszorgalommal adatokat gyűjtsön. Ide tartott akkor is, amikor a tragikus baleset érte, melynek

értékes, munkás élete áldozatul esett. Kiváló képességeinek és tudományos felkészültségének elismeréseképpen a Ferenc József-Tudományegyetem orvosi kara az egyetem viszaköltözése után az „Orvostörténelem“ című tárgy egyetemi előadójává hívta meg. 1942-ben pedig, amikor orvosi diplomája megszerzésének 60. évfordulója elkövetkezett, ünnepélyes keretek között gyémántdiplomával tüntette ki, egyrészt orvosi és tudományos munkássága, másrészt a megszállás évei alatt a magyar tudományosság és a magyarság érdekében kifejezett munkássága elismeréseképpen.

Pataky Jenő dr. hirtelen halála, magas kora ellenére, nagy vesztesége a magyar tudományos világnak, de még nagyobb vesztesége egyetemünknek és egész Erdélynek, mert amellett, hogy tudományos felkészültsége és csodálatos szellemi frissesége ki tudja hány és milyen értékes munkát produkált volna még, benne tudományágának egyetlen hivatott erdélyi képviselője veszett el.

Tudatában vagyunk annak a nagy veszteségnek, mely bennünket Pataky Jenő dr. halálával ért, de meg kell nyugodnunk Isten kifürkészhetetlen akaratában, mert így parancsolja ezt hitünk. Istenben vetett hittel fohászunk a Mindenhatóhoz, hogy lelkének, mely e földön úgy tudott lángolni minden szépért és jóért, nemesért, tudományért, nemzete és embertársai javáért, a másvilágon adjon örök békességet, örök boldogságot. Törékeny testének pedig, amely oly sokat harcolt a mások javáért és az összemberiség üdvéért, adjon csendes és békés nyugodalmat. Mi pedig, a kolozsvári egyetem tanácsa, az orvosi kar tanárai és hallgatói, az Erdélyi Múzeum-Egyesület Orvostudományi Szakosztályának tagjai és Erdély orvosai, akik eljöttünk ide tőle búcsút venni, avval a fogadalommal engedjük őt utolsó útjára, hogy élete világító fáklya lesz előttünk a jövő rögzös útjain és hogy életének példáját, emlékét sohasem fogjuk elfeledni.

3.

Luckhaub Gyula ny. r. tanár, közgazdaságtudománykari prodékán emlékezete

A) Buza László rektor megemlékezése a rektori tanács 1944. évi június hó 26-i ülésén.

Tekintetes Rektori Tanács!

Mély fájdalommal jelentem be a tekintetes Rektori Tanácsnak, hogy dr. LUCKHAUB GYULA kartársunk, egyetemünk közgazdaságtudományi karán a politikai és kereskedelmi számtan ny. r. professzora, a közgazdaságtudományi kar e. i. prodékánja ma éjjel elhunyt.

Elhunyt mély gyászba borítja egyetemünket, mert Luckhaub Gyula tudományszakának egyik legkiválóbb képviselője volt. Nagy nyereség volt a közgazdaságtudományi karra és egész egyetemünkre nézve, hogy amikor az egyetem ősi székhelyére történt visszatérésekor, ötödik karként a közgazdaságtudományi kart felállították, Luckhaub Gyula vállalkozott arra, hogy visszatér régi, sikerekben gazdag működésének helyére s elfogadta a kinevezést a politikai és kereskedelmi számtan tanszékére.

Mint dékán és prodékán ugyanazzal a teljes odaadással vett részt egyetemünk kormányzatában, mely tanári működését és egész életét jellemezte. Komoly, megfontolt egyénisége, a szigorú tárgyilagosság állandó szemelőttartása s az a magatartás, mellyel saját személyét sohasem igyekezett előtérbe helyezni, általános megbecsülést és őszinte szeretetet váltott ki iránta nemcsak a közgazdaságtudományi kar professzorai, hanem az egész egyetem körében.

Feleségének hosszú, súlyos betegsége, majd megváltásként bekövetkezett halála, mély hatással volt boldogult kartársunk és barátunk lelki állapotára. De ezek a lelki szenvedések, melyekhez később testi betegség is járult, egy pillanatra sem csökkentette nála egyetemünk hűséges szolgálatát. Élénk emlékezetünkben van az az alapos és a laikusok számára is világos tanulmány, melyet a mult tan-

évünket bezáró közgyűlésen „A matematika a gazdasági irányú tudományokban“ címen tartott.

Most, hogy befejezte földi pályafutását, egy rövidre szabott, de tudományos, tanári és kormányzati eredményekben egyaránt gazdag egyetemi tanári pálya ért véget. Ezek az eredmények megmaradnak egyetemünk és a nemzet életében. Luckhaub Gyulára mindig igaz kegyelettel, szeretettel és megbecsüléssel fogunk visszaemlékezni.

B) Szentkirályi Sámuel ny. r. tanár beszenteléskor mondott gyászbeszéde a Mátyás Király Diákház előcsarnokában 1944. évi június hó 28-án

Mélyen tisztelt Közönség!

A gyászbaborult kolozsvári m. kir. Ferenc József-Tudományegyetem rektora, tanácsa, valamint a közgazdaságtudományi kar nevében mély megilletődéssel és tisztelettel állok dr. LUCKHAUB GYULA professzor koporsója elé, hogy búcsút vegyek egyetemünk drága halottjától. Egyetemünk hazatérése óta ő immár harmadik halottja a Közgazdaságtudományi karnak.

Boldogult tanártársunk munkában és érdemekben gazdag élete Temeshidegkúton indult el 1881-ben. Középfiskoláit Szegeden a kegyesrendiek főgimnáziumában, egyetemi tanulmányait a budapesti Pázmány Péter-Tudományegyetem bölcsészettudományi karán végezte és ott szerzett matematika-fizika tanári, valamint bölcsészettudományi oklevelet. Ezekhez később megszerezte a felsőkereskedelmi iskolai tanári oklevelet a politikai és kereskedelmi számtanból.

Tanári pályáját a székelyudvarhelyi r. kat. főgimnáziumban kezdte, ahonnan 1916-ban meghívták és megválasztották a kolozsvári Kereskedelmi Akadémia rendes tanárává. Ebben a hivatásában 1919-ig működött, amikor megvált ezen intézettől, hogy a budapesti Kereskedelmi Akadémia tanára legyen. Nem az idegen uralom — amely akkor Erdélyre szakadt — hanem a tudományos munkásság iránti szomjának kielégítése készítette a távozásra. Erdélyt, de különösen Kolozsvárt rajongón szerette. Buda-

pesti tudományos munkásságával a Budapesti Közgazdaságtudományi Karon 1923-ban magántanári képesítést szerzett. 1935-ben a budapesti József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem a c. ny. rk. tanári jelleggel jutalmazza tudományos munkásságát.

Luckhaub Gyula tudományos munkássága két irányú: tisztán matematikai és a matematika alkalmazása a gyakorlatban. Egész sorozat ilyen irányú tanulmányt írt, amelyeknek egy része német és angol szakfolyóiratokban is megjelent. Jellemzően csupán néhány tanulmányát említem meg itt, és pedig a tisztán matematikai irányúak közül: „A sferikus geometria tárgyalása quadrátikus és Hermite-féle alakok segítségével“ (magyar és német nyelven); „Quadrátikus irracionalitások és hiperbolikus függvények“; „A cirkuláns, ill. cirkulus determináns reducibilitása és ennek alkalmazása a magasabb congruenciák megoldásánál“ stb. Munkásságának nagyobbik fele a gyakorlathoz vezet; ezek közül kiemelem pl. a járadékszámítás, a törlesztési tervek, a kötvényes kölcsönök, a tőzsdeügyletek és az Achard módszer elméleteihez írt tanulmányait. Továbbá: „A kamatláb meghatározásának új módja“ (magyar és angol nyelven); „A matematika a gazdasági irányú tudományokban“ stb.

Ezeken kívül több tankönyvet írt a felsőkereskedelmi iskolák és a kereskedelmi akadémiák számára a politikai és a kereskedelmi számtanból.

Luckhaub Gyula több mint 35 évi áldásos közép- és főiskolai tanári működése után 1940 júniusában nyugalomba vonult. Ezt követően, alig két hónap múlva érkezett az örömdetes történelmi esemény: Északerdély felszabadulása és ezzel együtt a Szegeden ideiglenes otthont talált kolozsvári egyetem hazatérése. A felszabadulás öröme és jövődjő közgazdasági életünk szükségleteire tekintettel a kultusz-kormány a hazatérő Ferenc József-Tudományegyetemet egy új karral, a közgazdaságtudományi karral bővítette ki. Ennek politikai és kereskedelmi számtani tanszékére, éppen gazdag tudományos munkásságára tekintettel, a V. K. M. a már nyugalombavonult Luckhaub Gyulát hívta újból aktív munkába és nevezte ki egyetemi ny. r. tanárrá. Luckhaub Gyula örömmel vállalta a meg-

tiszteltetést annál is inkább, hogy ő is visszatérhessen Kolozsvárra, boldog ifjúkori tanári működésének színhelyére és hogy továbbfolytathassa itt tudományos munkásságát. A nyugalombavonulás nem jelentette volna számára különben sem a tudományos munkásság abbahagyását, mert amint többször hangoztatta, a munka szórakozást jelentett neki.

Mindjárt a közgazdaságtudományi kar első, szervezési évében a prodékáni tisztséget tölti be, majd az 1942—43-ik tanévben ennek a karnak dékánja és végül a folyótanévben ismét prodékánja. Tudományos érdemei elismeréséül az Eötvös Lóránd Matematikai és Fizikai Társulat, a Magyar Biztosítástudományi Társulat és több más erkölcsi és tudományos intézet tagjává választja. Tagja volt a Biztosítási Könyvszakértői és Biztosítási Matematikai Szakértői Szakbizottságnak.

Luckhaub Gyula mint professzor életét a tudományos munkásságnak szentelte. Kiváló tudós és egyben nagy pedagógus volt, aki a száraz matematikai tudományok mellett magyar nemzeti öntudatra is nevelte tanítványait. Éppen ezen száraz, nehéz tudományágnak előadásában mesterien világos és egyszerű tudott lenni s ezért maradandót tudott adni! Generációk hosszú sora köszönheti neki a matematikai és kereskedelmi számtani ismereteit, amelyekkel felkészülve végzik hivatásukat a magyar gazdasági életben kirendelt őrhelyeiken. Professzori és dékáni kötelességeinek végzésében mély bölcseséggel párosult jóság vezette. Mintaképe volt a hivatását lelkiismeretesen teljesítő professzornak. Az alkotó-munkát szerette. Ki kell hangsúlyoznom végül, hogy tudományos életünknek egyik értéke és büszkesége volt.

Mint magánember és családapa igazi jellem volt. Tökéletesen kiegyensúlyozott életének alapvonala: a szeretet. Igazságérzeténél csak jószíve volt nagyobb. Hű barát és szolgálatra mindig kész, szerető kartárs. Aki ismerte, az tisztelte is. A Mindenható csupa jótulajdonsággal áldotta meg őt.

Mint családapa az önfeláldozás és szeretet megtestesülése övéiért. Súlyosan beteg feleségét húsz évig ápolja csodálatraméltó türelemmel, hűséggel és gyöngédséggel, míg pontosan egy félévvel ezelőtt a Gondviselő magához szó-

lította a szenvedőt. A nagy veszteség természetesen mélyen érinti, amihez járul a gyermekeiért és unokáiért való aggodalom, mivel azok a terrorbombázók által gyakran látogatott és már több ízben bombázott helyeken laknak. Egyébként erős szervezetét ezek az események megviselik. Ma egy hete a klinikára viteti magát kezelésre. Négy nap után tüdőgyulladás lép fel és váratlanul végez a nagy-szerű férfival.

—Luckhaub Gyula elmúlása nagy vesztesége nemcsak közgazdaságtudományi karunknak, de egyetemünknek és a magyar tudományos életnek. Siratjuk benne az érdemes tudóst, a kiváló kartársat és a legjobb barátot.

Szeretett jó kartársunk! Azzal a tudattal búcsúznak tőled, hogyha valaki a földi életével kiérdemelte a boldogságot az örökkévalóságban, úgy te azok közé tartozol. Búcsúznak tőled ez Alma Mater öreg falai, ahol tudományos álmaidnak beteljesülését elérted. Meghajtjuk előtted a tisztelet és a szeretet zászlaját. Kisérjen földi nyughelyedre — az amerikai terrorbombázóktól éppen most annyit szenvedő magyar fővárosba — szeretet hitvesed mellé, a mi szeretetünk! Emlékedet szívünkbe zárjuk és kegyelettel megőrizzük! Isten veled!

C) Sövényházy Ferenc ny. r. tanár közgazdaságtudománykari dékán temetési gyászbeszéde Budapesten, a kerepesi-úti temetőben
1944. évi június hó 30-án

Mélyen tisztelt Közönség!

A kolozsvári Ferenc József-Tudományegyetem rektora, tanácsa és közgazdaságtudományi kara nevében búcsúzom a szeretett kartárstól.

A vas és tűz háborús zivatara megedzi a lelket, keménnyé teszi a szívet a megrázó megpróbáltatásokkal, a fájdalmas csapásokkal szemben. Most mégis nehéz úrrá lenni a fájdalomon, nehéz leküzdeni az előretörő érzelme-
ket, amikor a kiváló tudósban a legmelegebb szívű kartár-

sat, a leggyöngédebb férjet és szerető atyát kísérjük utolsó földi útjára.

Luckhaub Gyula Erdélyben kezdte pályáját és ott fejezte be.

Élete harmonikus, kiegyensúlyozott volt, miként az volt lelke és egész egyénisége.

A Székelyföldön kezdte működését, azután a kolozsvári Kereskedelmi Akadémián folytatta, majd Erdély elszakítása után Budapestre tért, s a budapesti Kereskedelmi Akadémián töltötte be hivatását.

Kimagasló tudományos munkásságáért a budapesti közgazdaságtudományi karon magántanár, majd utóbb rendkívüli tanár lett. A kolozsvári egyetemnek ősi otthonába visszatérésekor a Ferenc József-Tudományegyetem közgazdaságtudományi karán a kereskedelmi és politikai számtan egyetemi nyilvános rendes tanárává nyert kinevezést.

Tanszékét odaadó tudományos elmélyüléssel, fiatalos lelkesedéssel töltötte be. Tudományos munkásságát idegen nyelveken is megjelent tanulmányai külföldön is ismertté és elismertté tették.

Az egyetemi hallgatók atyai jóságú irányítójukat, mestertüket tisztelték benne.

Mi kartársak éreztük finom lelkének kisugárzását; gondos, a közért lelkiismeretesen dolgozó, tudományos lendülettel munkálkodó tevékenységét akár a dékáni méltóságban, akár két éven keresztül mint prodékán mindnyájan nagyrabecsültük.

Négy évvel ezelőtt úgy tért vissza Luckhaub Gyula Kolozsvárra, mint aki ott megszakított munkásságát folytatja tovább. Hivatástudattal folytatta.

Amilyen hű volt Erdélyhez és tudományához, annyira kimagaslott megható hitvestársi gyöngédsége is. Évek hosszú sora óta páratlan gyöngédséggel ápolta beteg hitvestársát. S amikor néhány hónappal ezelőtt hitvestársa eltávozott az élők sorából, mintha hivatását befejezettnek látta volna. Csak akkor derült mosolyra, amikor szeretett gyermekeiről és unokáiról volt szó.

Luckhaub Gyulának igazságot, gyöngédséget, melegséget sugárzó és kereső lelke, szerető szíve úgy élt ebben a feldúlt, zajos, robajos világban, mint egy békés csendes

múltnak ideszakadt fia. Életével, szellemi és lelki világával, példájával reámutatott arra, hogyan lehet a dübörgő világban is csendesen elmélyedni, tudományos mélységekbe szállani, hogyan lehet a gyűlölet-tengerben is megőrizni a finom gyöngéd lelket, hogyan lehet a zajos életben is halkán járni s csak szeretetet, igazságot, megértést sugalmazni.

Szeretett kartársunk, Te eljutottál abba a világba, amelybe már a földi életben indultál, eljutottál a békés csend, a szeretet, az igazság, a jószág honába, s tudjuk, hogy onnan tekintesz le reánk ittmaradottakra, gondozó, meleg szemekkel, hazát-féltő lelkeddel.

Mi pedig életműveden megerősödünk, hogy tovább dolgozzunk Hozzád hasonló kitartással utolsó lehelletünkig.

Isten veled szeretett Gyulánk!

IV.

Buza László rektor beszédei az avató közgyűléseken az új doktorokhoz

1943 szeptember 18-án.

Doktor Urak!

Önök az első doktorok, akiket Egyetemünk az 1943/44. tanévben kibocsát. Ezt a tanévet súlyos viszonyok közt kezdjük meg. Nem tudjuk mit hoz a holnap s hogyan fog alakulni a ránk következő hetekben és hónapokban nemzetünk sorsa és a saját egyéni sorsunk is.

Az események irányítása nincs az egyes emberek hatalmában. De azért ne gondolják, hogy nem is tehetünk semmit a jövő érdekében.

A mi egyéni sorsunk a nemzet sorsától függ. A nemzet sorsára pedig az lesz elhatározó befolyással, hogy milyen erősnek fog mutatkozni életének védelmében és milyen morális, kulturális és gazdasági erőket fog tudni majd beállítani a háború utáni új Európa felépítésére.

Önök most kilépnek az életbe, s szeretnék jövőjük biztos és biztató képét látni. Saját jövőjüket is úgy tudják legjobban biztosítani, ha mindent elkövetnek a magyar nemzeti erő fokozására. Egyrészt igyekeznek kiküszöbölni a belső ellentéteket — a belső surlódások hihetetlenül csökkentik a nemzeti erőt —, másrészt pedig saját munkakörükben úgy dolgoznak, hogy munkájuk eredménye növelje a magyarság erejét. Nincsen olyan kis ember és nincsen olyan kis munkakör, amely a nemzeti erő fokozásához ne járulhatna hozzá.

Kivánom, hogy legyenek a magyar élet jókedvű és boldog munkásai és találják meg egyéni boldogságukat is az erős és boldog nemzet életén belül.

Avató ülésünket ezzel a kívánsággal bezárom.

1943 szeptember 25-én.

Doktor Urak!

Befogadtuk Önöket az egyetem doktoraikörébe. Ezzel tagjaivá váltak annak az universitásnak, melynek itthon dolgozó és az otthont őrző tagjai egyrészt a professzorok a melléjük rendelt tudományos erővel együtt, másrészt a hallgatók.

Ezt az otthont most megrendítő haláleset borítja gyászba. Dr. TÁNCZ BÉLA egyetemünk szülészeti és nőgyógyászati klinikájának gyakornoka kötelességének teljesítése közben a keleti harctéren hősi halált halt. Ő egyetemünk első hősi halottja az alkalmazottak sorából.

Mindig megrendítő, mikor örökre búcsút kell vennünk valakitől. Különösen is az, ha az illetőt fiatalon ragadja el a halál. Dr. Táncz Béla eddig előkészült az életre. Mikor a küszöbre ért, hogy belépjen az élet fényesnek ígérkező termeibe, a küszöbről taszította le a sors.

Ma az ifjúság körében dús aratása van a halálnak. A háború súlyos veszteség még a legfényesebben győző számára is, mert éppen a fiatal és életerős nemzedéket ragadja el s ez az életerős fiatalság pótolhatatlanul hiányozni fog mindig a nemzet életében.

Dr. Táncz Béla hősi halálát még tragikusabbá teszi, hogy ő nem azért vett részt a háborúban, hogy halált osztogasson. Ő minden hadviselő fél közös ellensége, a halál ellen küzdött. Azokat vezette vissza az életbe, akik felé a háború útnak indította a halált.

Dr. Táncz Béla nem hagyhatott maga után nagy alkotásokat. De azért ő több lesz számunkra, mint fájó és büszke emlék; drága örökségként hagyta ránk hősi halálának nagy tanulságát. Földi szemeink elől örökre eltűnt alakja arra figyelmeztet, hogy nekünk is mindnyájunknak helyt kell állni kis és nagy dolgokban egyaránt. Ezt az intelmet küldi Önöknek is, akik akkor lépnek ki az életbe, mikor ő onnan örökre eltávozott.

Ne felejtsek el az intelmet, bárhova állítsa is Önöket a sors, s őrizzék meg velünk együtt kegyelettel dr. Táncz Béla emlékezetét.

1943 október 2-án.

Doktor Urak!

Ma egy hete doktoravató ülésünkön kegyeletes érzésekkel áldoztunk dr. Táncz Béla emlékének, aki egyetemünk alkalmazottai sorából elsőként adta oda életét a hazáért.

Ma az ifjúság körében valóban dús aratása van a halálnak. Egyetemünk ismét gyászba borult. A belgyógyászati diagnosztikai klinika ifjú orvosa, dr. BALÁS IVÁN hősi halált halt.

Dr. Balás Ivánt dúsán halmozta el ajándékaival a sors. Önfeláldozásig szerető szülők karjaiba helyezte, felruházta olyan testi és szellemi tulajdonságokkal, amelyekért állandóan mosolygó arcok vették körül az életben. Mintha életének rövidre szabott 28 éve alatt meg akarta volna adni a sors számára mindazt a jót és szépet, melyet más hosszú élete alatt kis részletekben kap meg.

Dr. Balás Ivánnak nemcsak az élete volt szép, hanem a halála is. Nem viaskodott meggyötört testtel és fájdalomtól eltorzult arccal az elmulás ellen. Ifjan és boldogan tűnt el szemeink elől az örökkévalóságba.

Dr. Balás Iván hősi halála annyival inkább mély gyászba borította egyetemünket, mert benne egyik nagytudományú és nagyérdemű professzorunk második és immár utolsó fiát veszítette el.

Egyetemünk kiváló professzora: Balás P. Elemér a megpróbáltatás embere az Úr akaratából, aki az ő egy született fiával is felvétette a keresztet.

Nemcsak a hősi halott halála nagy tanulság mindnyájunk számára, hanem a próbára tett ember élete is, aki porbasújtva is tudja, hogy az Isten szerető édesatyja és alázatosan hajlik meg az ő akarata előtt.

Az Önök életében is bizonyára lesznek megpróbáltatások. Gondoljanak akkor ősz professzorukra, aki a szorongatások közt is mindig meg tudta őrizni kedvét és erejét a munkához s Önöket is át fogja vezetni a szoros úton az Istenbe vetett hit.

1943 október 9-én.

Doktor Urak!

Ez a hét az aradi vértanúkra való emlékezés hete.

A még ma is rab magyar város főteréről a hatalom új birtokosai eltávolították a vértanúk szobrát, de az ő emlékük ott él mindenütt a lelkekben, ahol magyarok vannak.

Arad a nagy magyar akarás tragikus bukásának örök szimbóluma, de több is ennél: hirdetője és bizonyítéka annak, hogy az embereket megölhetik, de a nemzet örök.

Az a halál, melyet egyesek bátran vállalnak a hazáért, a nemzet életképességének bizonyítéka és örök életének záloga.

A világháború körülöttünk tomboló lángtengerében a nemzet sorsa ismét kockán forog.

Mindnyájunknak úgy kell élni — ma sokkal inkább, mint valaha —, hogy életünkkel és ha kell, halálunkkal is, a nemzet fennmaradását és örök életét szolgáljuk.

Erre inti Önöket is október 6-a. Az egyetem, melynek diplomájával ma kilépnek az életbe, elvárja, hogy ezt az intelmet ne felejtsek el soha, bárminő próba elé állítaná is Önöket az élet.

1943 október 16-án.

Doktor Urak!

Ma három éve annak, hogy egyetemünk búcsút vett Szegedtől, attól a várostól, mely száműzetése idején kebelére fogadta. Emlékezzünk ezen a napon Szegedre s arra az áldozatokban is megnyilvánított szeretetre, mellyel a nagy magyar alföld metropolisza egyetemünknek otthont adott.

Sorsdöntő volt, hogy a nemzet bölcsesége a mindenéből kifosztott egyetemet Szegedre, a csodálatos megújulások városába vezette. Szeged az 1879-i árvíz után új életre kelt és szebb lett, mint volt azelőtt. Szegedről indult ki 1919-ben Kormányzó urunk vezetése alatt az a mozgalom, mely az elalélt nemzetet új életre keltette s az üldözött nemzeti gondolatot erőssé és diadalmasszá tette. Szegeden a Ferenc József-Tudományegyetem is új életre

kelt. Szegednek köszönhetjük, hogy a bécsi döntés utáni életerős és diadalmas egyetemet kapott vissza Kolozsvár.

Egyetemünk hűen őrzi Szeged szellemét, azt a szellemet, mely nem esik kétségbe a romok felett, a katasztrófa pillanatában már az újraépítésre gondol, azzal a szilárd elhatározással, hogy a jövő még szebb lesz, mint a romba dőlt jelen.

Vigyék ki Doktor urak ezt a szellemet magukkal az életbe, ne csak saját életükben érvényesítsék, hanem igyekezzenek uralkodóvá tenni azt a nemzet életében is.

1943 október 23-án.

Doktor Urak!

Egyetemünk Mátyás Király Diákházának nagytermében ma este — halála napjának előestéjén — REMÉNYIK SÁNDOR emlékének fogunk áldozni. Reményik Sándor egyetemünk is magáénak tartja, nemcsak azért, mert annak idején egyetemünk hallgatója volt s mint ifjú ezek közt a falak közt hallgatta szomjúzó lélekkel a filozófia egykori nagy professzorának előadásait, hanem mindenek felett azért, mert Reményik Sándor költészetében ugyanaz az erdélyi lélek jutott művészi kifejezésre, melynek egyetemünk is hordozója.

Reményik Sándor a tragikus sorsú Erdély költője, akinek lelkéből a trianoni katasztrófa váltotta ki a Végvári-verseket s akinek szíve akkor dobbant utolsó, mikor Erdély újabb tragédiájának, a kettészakításnak fájdalmát elviselni nem tudta.

A nemzet nagy költői az egész nemzet lelkében élő érzéseknek adnak hangot, azoknak az érzéseknek, amelyek sokszor még csak szunnyadnak a lélek mélyén s éppen a költők munkája által lesznek tudatossá és erőssé.

A Végvári-versekben az egész nemzet fájdalma talált hangot, azoké is, akik Erdélyben részeseivé váltak a magyarság szenvedéseinek, de azoké is, akik a határok túl síratták az elveszített Erdélyt.

Szuronyokkal védett határok elválaszthatják egymástól a nemzet tagjait és megakadályozhatják közvetlen érintkezésüket, de a nemzeti egység mindaddig élő valóság,

amíg a nemzet lelke egy. A nemzeti költészet, a nemzet lelki egységének leghatalmasabb tényezője. Ha összetörik az állami egység, a költők összefogják a határokkal szét szakított nemzetet. A nagy magyar költők minden kötete fegyver a magyarság egységének biztosítására, s ez a fegyver annál erősebb, minél inkább lelkünk alkotórészévé válik az ő költészetük.

Olvassák Reményik Sándort és tegyék általa önmagukat is erőssé a magyarságunkért való küzdelem diadalmas folytatására.

1943 október 30-án.

Doktor Urak!

A jövő hét a halottak napjának hete.

A halottakra való emlékezés mély érzéseket vált ki mindnyájunk lelkéből. Ezek az érzések nem csak az elmúlás gondolata körül forognak, hanem az örök élet körül is.

A halottak itt élnek bennünk és körülöttünk. Vér szerinti elődeink testi és lelki tulajdonságai bennünk és utódainkban élnek tovább. De tovább élnek bennünk mind azok is, akiknek munkája lelkünk kialakulására befolyással volt: a tanító és tanár, a tudós és író, akiknek egy-egy gondolata megkapta lelkünket és szinte észrevétlenül annak alkotórészévé lett.

Itt élnek körülöttünk a halottak életük alkotásaiban, legyen ez az alkotás akár csak egy elültetett fa, mely ma árnyékot és gyümölcsöt ad nekünk, akár olyan nagy szabású intézmény, melynek áldásait az egész nemzet érzi.

A halottak napja kötelez nem csak kegyeletre az ő emlékük iránt, hanem arra is, hogy életünk tőlük kapott alkotórészeit gondosan megőrizzük, tovább adjuk és új értékekkel is gyarapítsuk s ezáltal méltó szemként illeszkedjünk be a nemzedékek egymást követő láncolatába. A ma élők is mind halottakká válunk, hogy az utódokban éljünk tovább és az egymást követő nemzedékek munkájával tegyünk gazdaggá a nemzetet, melyet igazán értékessé csak századok szakadatlan munkája tehet.

1943 november 20-án.

Doktor Urak és Doktor Úrhölgyek!

Becsületesen gondolkodó emberek között aligha lehet véleménykülönbség, hogy a közügyek intézésénél mindig a közösség érdekére kell tekintettel lenni. De arra nézve már eltérők lehetnek a vélemények, hogy mi a közösség érdeke. Sokan hajlandók saját osztályuk, vagy foglalkozási águk érdekeit, sőt talán még magánérdekeiket is a közösség érdekeivel azonosítani.

A közvélemény nem csalhatatlan a közösségi érdek felismerésében, de ha a közönség őszinte véleményének spontán megnyilatkozása, irányt mutat és erősítheti is azokat, akik a közösség ügyeit intézni hivatottak.

Mi a politikai szabadság nemzete vagyunk. Szeretünk önmagunk alkotni véleményt arról, hogy milyen eszközök legalkalmasabbak a nagy nemzeti célok megvalósítására. Senkinek sem szabad azonban szem elől téveszteni, hogy a politikai szabadság csak a véleménynyilvánítás szabadsága a törvény által meghatározott formák között és nem jelenti egyszersmind az intézkedés szabadságát is. Az intézkedés azoknak a joga és felelősségteljes kötelessége, akiket az alkotmány ezzel felruház.

Egyetemünk ifjúsága az elmúlt napokban példát mutatott arra, hogy miként kell a közösségi élet nagy kérdéseivel szemben viselkedni. Mikor a délerdélyi testvéreink nehéz sorsa feletti elkeseredés urrá lett felette, bátrán és határozottan adott hangot felfogásának. De nem intézkedett maga. Tudta, hogy nehéz viszonyok között nem akadályozni, hanem erősíteni kell a kormányt a magyarság érdekeinek biztosításában.

Önök, akiket az egyetem megnyitása után elsőként avatunk doktorrá, emlékezzenek vissza mindig erre a példára. Ne legyenek közönyösek a nemzet nagy kérdéseivel szemben. Ne féljenek felelősséget vállalni és véleményüket őszintén kifejezésre juttatni. De érezzék mindig a felelősséget a rendért is és legyenek határozottak és bátrak minden törekvéssel szemben, amely azzal fenyeget, hogy a nemzeti élet rendjét megzavarja.

1943 november 27-én.

Doktor Urak!

Holnap a Kolozsvári Magyar Diákok Szövetsége estélyt rendez a Katolikus Diákház javára, a m. kir. vallás-és közoktatásügyi Miniszter Úr az Egyetemi Tanács meghívására Kolozsvárra jön és az estélyen beszédet fog tartani. A miniszter, a professzorok és a diákok egyek annak a nagy célnak szolgálatában, melyre az estély jövedelmét fordítani fogják.

Kívánatos volna, hogy a magyar társadalom minden rétege átérezze a diákházak nemzeti szempontból való nagy jelentőségét. A diákházak egyrészt a magyar tehetségek érvényesülését biztosítják. Az egyetemek és főiskolák látogatása nem lehet a gazdagok privilegiuma. Nem lehet, hogy csak azok szerezhessék meg a tudást s a tudással együtt járó jogot a nemzet ügyeinek irányítására, akik kedvező anyagi helyzetüknél fogva a tanulás költségeit viselni tudják. A kis nemzeteknek fokozottan szükségük van arra, hogy a nemzet fiaiban rejlő minden erőt kifejtsenek s bűnös mulasztás, ha szellemi értékek kihasználatlanul maradnak.

A diákotthonoknak mindenekelőtt szociális jelentőségük van, de igen nagy a jelentőségük a nevelés szempontjából is. A diákotthonok az ifjút a fejlődésére legmegfelelőbb környezetbe helyezik, biztosítják, hogy a közösségi élet során helyes életszemlélete alakuljon ki, tisztán lássa és helyesen ítélje meg a nemzeti élet nagy kérdéseit.

A felekezeti jellegű otthonok, a Darányi Kálmán Diákház, melynek javára egyetemünk ifjúsága a múlt tanévben rendezett estélyt, épen úgy, mint a Katolikus Diákház, a felekezeti középiskolák sokszorosán kipróbált nevelő munkáját vannak hivatva tovább folytatni az egyetemen. Biztosítani az ifjúság életfelfogásában s rajta keresztül az egész közéletben annak a tiszta keresztyén szellemnek az érvényesülését, amely nem elégszik meg hangzatos jelszavakkal, hanem valóban a keresztyén etika elveit teszi uralkodóvá az egész magyar életben.

Önök ma diplomával a kezükben kilépnek az életbe, nem lesznek többé diákok. De ne feledkezzenek meg to-

vábbra sem a diákokról, szeressék az ifjúságot és tegyennek meg mindent, hogy az ifjúságban rejlő erők ne menjenek veszendőbe, hanem a nemzet boldog jövőjének biztosítására maradéktalanul felhasználtassanak.

1943 december 3-án.

Doktor Urak és Doktor Úrhölgyek!

Holnapután a nemzet Kormányzó urunk névnapját fogja megünnepelni.

Vitéz nagybányai HORTHY MIKLÓS-t a legválságosabb időben állította nemzetünk élére az isteni gondviselés. A hosszú háború szenvedései és nélkülözései által meggyötört, a győztes hatalmak által szétdarabolt és megalázott nemzet teljes letargiába süllyedt és apatikusan tűrte a rázuduló eseményeket. Kormányzó urunk felrázta a nemzetet ebből a szégyenteljes állapotából. Felébresztette benne ismét az erős nemzeti érzést, visszaadta önbizalmát. Megszervezte a nemzeti erőt s beállította azt annak a nemzeti célnak szolgálatába, mely Trianonnal szükségképpen adva volt: a Szent Korona területi egységének visszaállítására és a nemzet felszabadítására a békediktátum bilincsei alól.

Vitéz nagybányai Horthy Miklós bölcs kormányzása alatt mint varázs-szóra lett a magyar föld a munka, a rend és a bizakodás országa s Trianon után alig 20 évvel már drága magyar területek tértek vissza a Szent Koronához. Bizonyos, hogy külpolitikai események döntően befolyásolták a visszatérés időpontját, bizonyos az is, hogy a visszatérés a baráti nagyhatalmak hálára kötelező közreműködésével történt, de tagadhatatlan, hogy mindez a nemzeti erőknek s a magyarság nemzetközi értékelésének folyamánya volt.

Vitéz nagybányai HORTHY MIKLÓS a nemzet vezére. A diktátor saját akaratát kényszeríti a népre, a vezér a nemzet vágyainak és reménységeinek csodálatos kifejezője, akiben a nemzet lelke ölt testet.

Kormányzó Urunk a nemzeti erő letéteményese. Gondozza, fejleszti és óvja ezt az erőt, hogy meg tudja a nemzet mindenkor védeni magát a fenyegető veszélyek között és legyen elég erős boldog jövőjének biztosítására.

Doktor Urak! Önök akkor hagyják el az egyetemet, mikor ezeket a falakat a holnaputáni ünnepre készülés boldog érzése hatja át. Vigyék ki magukkal azt a tudatot, hogy Kormányzó urunk a hatalmas Isten választott eszköze az Ő örök igazságának érvényesítésére. Igyekezzenek hasznos és munkás tagjaivá válni a nemzetnek, hogy ily módon Önök is részeseivé válhassanak annak a munkának, amely a magyarság boldog és dicső jövődjét szolgálja.

1943 december 11-én.

Doktor Urak!

Gyakran halljuk, hogy a társadalmi osztályok közti válaszfalat le kell bontani. Nem kétséges, hogy a nemzeti erő fokozása szempontjából erre tényleg szükség van. Kérdés azonban, hogyan fogjuk fel a társadalmi osztályok helyzetét s mit értünk a válaszfalak lebontása alatt?

A társadalmi osztálykülönbségnek nem alapja az anyagi helyzet. Az ú. n. középosztályhoz tartozó értelmiség körében normális viszonyok között is vannak, akiknek vagyoni helyzete kedvezőtlenebb, mint sokaknak az ú. n. alsóbb társadalmi osztályban. Az osztálykülönbségben nem is értékítélet jut kifejezésre. Nincsenek értékesebb és kevésbé értékes társadalmi osztályok, értékelní csak az egyes embert lehet s az értékesek rétege minden társadalomban a legkülönbözőbb osztályok köréből tevődik össze.

A társadalmi osztálykülönbség alapja nem is a származás. A társadalmi osztályok nem lehetnek lezárt kasztok. A nemzeti erő szempontjából végzetes hiba volna, ha nem biztosítatnék mindenki számára a tényleges lehetősége is annak, hogy egyéni képességeinek megfelelő helyet kapjon a társadalom berendezésében.

Az osztályok az egészséges társadalomban csak foglalkozási csoportok, a foglalkozás különbözőségéből eredő különböző életberendezéssel. Ilyen értelemben a társadalmi osztályokat megszüntetni nem lehet. De egészen közel lehet őket hozni egymáshoz azzal, hogy gondolkozásukat és műveltségüket hasonlóvá tesszük. A magyar társadalom egységének megvalósítására is ez az egyetlen járható út.

Az egységes magyar nemzeti társadalom nem az osztálynélküli társadalmat jelenti — a társadalmi osztályok erőszakos megszüntetése semmiesetre sem fokozná a nemzeti erőt —, hanem valamennyi társadalmi osztály egybeolvadását, egymást segítő és egymást kiegészítő munkáját.

A társadalmi válaszfalakat meg kell szüntetni, de nem azért, hogy az egyik társadalmi osztály annál szabadabban támadhasson a másokra s annál öldöklőbb legyen közöttük a harc, hanem hogy kezet foghassanak a nagy nemzeti célok szolgálatára.

Doktor Urak! Erdély magyar egyetemét a társadalmi osztályok helyzetéről és szerepéről ez a felfogás hatja át. Vigyék ki magukkal ezt a felfogást az életbe s példát mutatva hassanak oda, hogy ez a felfogás uralkodóvá váljék mindenütt a magyar életben.

1943 december 18-án.

Doktor Urak és Doktor Úrhölgyek!

Szívből köszöntöm mindnyájukat doktorrá avatásuk alkalmával. Különösen is melegen köszöntöm Önök között CZILLI TIBOR doktor urat, aki részt vett az oroszországi súlyos harcokban, megsebesült és mint a második világháború első rokkantja kapott egyetemünktől doktori oklevelet.

Legyen Ő példa mindnyájunk számára a Haza iránti kötelességnek hűséges és álhatatos teljesítésében.

Melegen köszöntöm az új doktorok sorában dr. GYÓRFFY ZSUZSÁNNÁT is, dr. Gyórfy Istvánnak, egyetemünk legrégibb kiváló érdemű professzorának leányát, aki a professzor úr gyermekei közül immár negyedikként kap egyetemünktől doktori oklevelet.

Utolsó avatásunk volt karácsony előtt. Egyetemünket is a karácsonyi szent ünnepekre való készülés boldog izgalma hatja át. A karácsony a szeretet ünnepe. Vajjon van-e joga az emberiségnek ma megünnepelni a karácsonyt? Van-e joga örvendezni Krisztus Urunk áldott születésén akkor, amikor egyre jobban kirekeszti életéből az Úr drága ajándékaként vele földre küldött szeretetet?

Csodálatos, hogy a nemzetek egymás közötti életében mennyire nem tudnak érvényesülni a keresztyénség örök érvényű tanításai. Azok a népek is, amelyek őszintén és igazán keresztyéneknek tartják magukat s igyekeznek ezt életük külső formáiban is kifejezésre juttatni, elfelejtkeznek a keresztyén etika legegységibb követelményeiről is, ha a nemzetközi élet területére lépnek.

A most folyó háború a maga embertelen rombolásával mintha megdöbbenő képét akarná elének tárnai a Krisztus nélküli világnak.

Az a szörnyű gyűlölet, mellyel a harcban álló nemzetek egymás ellen fordulnak, megmértelyezi a nemzet belső életét is. Nem látjuk-e és nem érezzük-e önmagunkban is egyre fogyni embertársaink iránt a szeretetet, sokszor még azokkal szemben is, akik az életben közel állnak hozzánk, akik mellettünk dolgoznak a közös munkamezőn.

A háború szörnyű vihara megrázza az egész emberiséget. Ez előtt a vihar előtt nem tudjuk eléggé lezárni saját szívünk ajtaját sem. A szeretetlenség vihara oda is behatol s minden erejével igyekszik egészen elfoglalni azt, elhervasztani ott a szeretet apró virágait, pedig csak ezeknek a magvaiból fakadhat a vihar után a béke és a boldogság.

Doktor Urak! Bizonyára Önöket is tépi a szeretetromboló vihar. A karácsony szent ünnepe erősítse meg Önöket. Adjon szívükbe örömet és békességet, hogy meg tudják őrizni a szeretetet, életünknek ezt a drága kincsét.

1944 január 29-én.

Doktor Urak!

Első doktoravató ülésünket tartjuk az 1943/44. tanév második felében. Ez a félév a tizedik azóta, hogy ismét háború van Európában.

Hazánk földjét eddig alig érte ellenséges katonai támadás. De azért mi is érezzük minden vonatkozásban, hogy hadviselő felek vagyunk. Mindnyájunkra ránehezednek a háborúnak azok a gazdasági és lelki hatásai, amelyek alól még a semleges államok polgárai sem tudják kivonni magukat.

Népek szörnyű küzdelme folyik körülöttünk. Mivel katonai döntést nem sikerült idejében elérni, a hadviselő felek mind nagyobb mértékben a gazdasági- és az idegháború fegyvereihez nyúlnak s azokkal igyekeznek meg-
törni az ellenség ellenállását.

Nemzetünk jelenlegi helyzetét ebben a gigantikus küzdelemben élesen jellemzi ez a mai doktoravató ülés, az a szinte csodával határos tény, hogy egyetemünk az égő Európában a 10 háborús szemeszter elején is zavartalanul dolgozik. A professzorok és az egyetem minden tényezője nyugodtan végzi munkáját s nyugodtan végezheték Önök is, akik tanulmányaikat háborúban fejezték be s háborúban készültek a szigorlatokra elő.

Lehet, hogy a jövő súlyos nehézségek elé fogja állítani a nemzetet. Erre a lehetőségre mindnyájunknak fel kell készülni. Ne felejtsek el, hogy ma mindenkinek felett nyugodt munkára és a viszonyokkal számot vető belátásra van szükség, mert ez acélozza meg a nemzet erejét a gazdasági- és az idegháború minden támadásával szemben s ez teremti meg a nemzet és a nemzet minden tagja számára a boldog jövő előfeltételeit.

1944 február 5-én.

Doktor Urak és Doktor Úrhölgyek!

Önöket Erdély egyetemének doktoraivá avattuk. Igyekezzenek mindig azt az erdélyi szellemet képviselni, amelynek egyetemünk is hordozója.

Erdélyt különböző fajú és vallású nép lakja. Az erdélyi magyarnak tudomásul kell vennie azt a tényt, hogy másokkal él együtt, akiknek gondolkozása és törekvése nem mindig azonos az övével. Erdély nagy problémái nem könnyen megoldható belső kérdések. Ezért az erdélyi magyarnak mindig szemelőtt kell tartani nemzetközi szempontokat is. Tudnia kell, hogy a nagy kérdéseket saját erejével megoldani nem képes. Ezért nem lehet elbizakodott.

Az erdélyi magyar türelmes mások véleményével szemben, de szilárdan védi a maga álláspontját. Nem keresi az erőszakos megoldásokat, mert tudja, hogy az erőszak erőszakot vált ki s éppen ezért nem képes állandó hely-

zetet teremteni. Optimizmusa nem a könnyelmű ember derülátása, aki nem tudja elképzelni azt, hogy elpártolhat tőle a szerencse, hanem a saját erején nyugvó rendületlen bizakodás.

Az erdélyi magyar nem esik kétségbe, ha az események nem úgy alakulnak, amint ő elképzelte azt. Nincsenek hangulatváltozásai. Okos és ruganyos, mindig meg tudja találni a helyzetnek megfelelő eszközöket az örök célnak: Erdély magyar életének szolgálatára.

Bízunk benne, hogy Önök nemcsak diplomájukat viszik el Kolozsvárról, hanem magukkal viszik az egyetem lelket is. Éppen ezért jó reménységgel nézünk életük és pályájuk elé.

1944 február 12-én.

Doktor Urak!

Szivesen üdvözlöm mindnyájukat, mint Egyetemünk új doktorait, de külön is köszöntöm SZENTÁGOTAI LÁSZLÓ urat, aki mint főhadnagy az 1942. évi nagy oroszországi harcok idején az első arcvonalban küzdve súlyosan megsebesült s csak többszöri műtét és hosszú utókezelés útján volt az életnek megmenthető. Legyen az Ő hősie magatartása példa mindnyájunk számára a haza iránti kötelesség hűségese teljesítésében.

Doktor Urak! Önöknek lényegesen könnyebb a helyzetük, mint a két háború közötti ifjúságnak. Nekik az ország tragikus megcsönkítése folytán sokszor évekig kellett várni, hogy képesítésüknek megfelelő munkához jussanak. Most más a helyzet. Mégis intennem kell Önöket is arra, hogy ne legyenek türelmetlenek az ételle szemben. Ne várjanak mások mellőzésével azonnali fényes elhelyezkedést s majd később soronkivüli előléptetéseket. Ne igyekezzenek rekorderek lenni, ne helyezték abba a becsvágyukat, hogy a VIII. vagy a VII. fizetési osztályba előbb kerüljenek be, mint bárki más. Ne akarjanak életük külső mozzanataival másokban csodálatot és irigységet kelteni. Arra törekedjenek, hogy munkájuk pontosságával és belső értékével szerezzenek elismerést és megbecsülést.

Sokan vannak, akik állandóan azt nézik, hogy állásukból minő új pozícióba ugorhatnának tovább. Ne csatlakozzanak ezekhez. Előrehaladásunkat is akkor szolgáljuk igazán, ha azt a pozíciót igyekszünk minél tökéletesebben betölteni, amelyet elfoglalunk. Ez az előhaladás egyetlen biztos útja. Az életben a csúcsra meredeken fárasztó út vezet. Ezt az utat mindenkinek magának kell ön-maga előtt kiépíteni, mert csak így tud szilárdan elhelyezett kövekre lépni, melyekről tovább haladhat. Ezen az úton kockázatos ugrásokat tenni, vagy éppen ejtőernyővel ereszkedni le rá, mert akkor nehéz biztosan megvetni a lábat és szilárd talajról indulni tovább. Őszintén kívánom, hogy haladjanak pályájukon szépen előre és legyen meg mindig az a biztos tudatuk, hogy előhaladásukat saját munkájuknak köszönhetik.

1944 február 19-én.

Doktor Urak!

A jövő héten végét ér a farsang és kezdetét veszi a böjt. Vajjon van-e a hamvazószerdának most, a háború ötödik esztendejében jelentősége?

Egyházi vonatkozásban, a vallásos élet szempontjából nyilvánvalóan van, de mindennapi életünkbe most nem fogja azt a változást hozni, amit szokott. A farsang az idén nem volt a hangos mulatozások ideje. Ha hatósági rendelkezések nem tiltanák is, lehetne-e az égő és pusztuló Európában önfeledten mulatni?

Ez a helyzet azonban nem jelenti azt, hogy nincs jogunk vidámnak sem lenni. A magyar nemzet ma a nagy várakozás állapotában van. Az, amit az ismeretlen jövő hozni fog, lehet jó és lehet rossz egyaránt. Egyéni életünkben is jól ismerjük az izgalmas várakozás állapotát. Van benne szorongó aggodalom és boldog reménykedés egyaránt, de a bánatot, vagy éppen a kétségbeesést szűkségképpen kizárja.

Nem bizonyos, hogy mi lesz. Bizakodva és vidáman kell előre nézni a jövőbe. A vidámság hatalmas erőforrás, mely lelkünket és testünket megacélozza, a csüggedés viszont megttöri az erőt és szinte bizonyosan sikertelenséghez vezet.

Azt kívánom Önöknek, legyenek mindig vidámak. Az élet kisebb-nagyobb bajai és kellemetlenségei közt találják meg mindig azt, ami örömet okoz. Gondoljanak mindig vidáman a jövőre, bízva abban, hogy fátyola jót takar. Meg fogják látni, a derüs lélek a legnehezebb körülmények között is milyen könnyűvé teszi a munkát és a sikert.

1944 március 4-én.

Doktor Urak és Doktor Úrhölgyek!

A héten második doktoravatató ülésünket tartjuk. Tegnap a Kormányzó Úr legmagasabb pártfogása mellett és képviselőjének jelenlétében orvostudományi doktort avatunk.

A sub auspiciis gubernatoris doktorráavatás kitüntetés azok számára, akik tanulmányaikat a középiskolában és az egyetemen is mindig a legjobb eredménnyel végezték. A kormányzói gyűrű a soha nem lankadó szorgalmat jutalmazza és nem a tehetséget. Tehetség szintén szükséges ugyan ahhoz, hogy a tanulmányi eredmény kitűnő legyen, a tehetség azonban nem érdem, már pedig az államfői kitüntetés csak érdemet jutalmazhat.

Nagyon jól tudom, hogy a lankadatlan szorgalom nem mindig biztosítja a tanulói pályán a kitűnő eredményt. A tehetség hiányán kívül ennek sok más oka lehet. Sokszor, a lankadatlan kitartást azoknak a nehézségeknek az elhárítása emészti fel, amelyek a tanulás lehetősége elé tornyosulnak. Nem véletlen, hogy a visszatérés óta sub auspiciis gubernatoris felavatott doktoraink között nincs egy sem, aki a román uralom alatt Erdélyben végezte volna középiskolai tanulmányait. Ez nyilvánvalóan nem jelenti azt, hogy Erdély magyar fiai a román uralom alatt nem voltak eléggé szorgalmasak és semmiképpen nem értelmezhető úgy, mintha nem lett volna meg bennük a szükséges akaraterő. Hiszen kétségtelen, hogy akaraterejüket az idegen nyomás éppen fokozta.

Nem egyenlő feltételek mellett tanulunk, de szívós kitartásra egyformán szüksége van mindenkinek ahhoz, hogy célhoz érjen. Az életben a boldogulásunk, sikerünk és siker-

telenségünk jó részben azon fordul meg, hogy milyen erős bennünk az akarat. Bizonyosra veszem, hogy Önök is szorgalommal folytatták tanulmányaikat és az Önök számára is az erős akarat hozta meg a sikert. Igyekezzenek az életben még erősebben akarni azt, amit maguk elé tűztek. Nem szabad megtorpanni a nehézségek előtt és az erős akaratú Önöknél is ki fogja kényszeríteni a sikert.

Örömmel látom és külön is köszöntöm új doktoraink sorában OTTLIK CSILLA úrhölgyet, nemcsak mint egyetemünk egyik nagyérdemű professzorának leányát, hanem azért is, mert ő az első, aki művészettudományi tanulmányai alapján kapott egyetemünkön bölcsészettudományi doktori oklevelet.

1944 március 18-án.

Doktor Urak!

E héten március 15-ét ünnepeltük. 1848 március 15-én az örök vágyakozás robbant ki a lelkekből a nemzet egysége és függetlensége után. Ez az egység és ez a függetlenség Mohácsnál elveszett s azóta nyugtalanító álmok és égető vágyakozás a nemzet lelkében. Tragikus a magyar sors. A Habsburg-uralom utolsó évtizedeiben a Szent Korona területi egysége helyreállt, de a nemzet teljes függetlenségét nem sikerült biztosítani. 1918-ban megszabadult a nemzet a bécsi nyomás alól, de a Szent Korona teste darabokra tört.

A március 15-e ma is megvalósításra váró program. Vajjon nem aktuális-e ma is, hogy mást ne említsek, a 12. pont, amelyet a magyar nemzet 1848 március 15-én kívánt: az unió nem Erdéllyel, hanem Erdélyben?

A nemzet egysége és függetlensége külpolitikai program, melyet idegen erőkkel szemben kell kiharcolni a magyarnak. De van március 15-ének belpolitikai tartalma is. A közjogi és társadalmi átalakulás, azzal a céllal, hogy a nemzet minden tagja részére biztosíttassék a jogegyenlőség és a boldogulás azonos lehetősége. E program megvalósítása csak a nemzet akaratától függ, itt nem kell idegen tényezőkkel harcra szállni. A nemzet fokról-fokra törekszik is valósággá tenni a márciusi programot. Lehet,

hogy az átalakulás lassú, de hűtelemné nem vált ehhez a programhoz a nemzet soha.

A március 15-i program szorosan összefonódó egész. Nem lehet a külpolitikai és a belpolitikai részt elválasztani, vagy éppen szembeállítani egymással. Volt idő, mikor politikai irányzatok március 15-ét ki akarták sajátítani a maguk számára, s a magyar ünnep ellenségként fordította egymás ellen a magyart.

A márciusi programot csak a maga egészében tudjuk megvalósítani. Belső átalakulás szükséges a külpolitikai program megvalósításához, mert e nélkül nem lehet kellő mértékre fokozni a nemzeti erőt. Viszont nemzeti egység és függetlenség nélkül nem lehet elérni azt, hogy a nemzetegész gazdasági és szociális helyzete más, szerencsésebb nemzetekével azonos legyen. Pedig a belpolitikai program végső célként erre irányul.

Legyenek mindig tudatos hordozói a márciusi gondolatnak. Ne legyen március 15-e Önök számára a hangos frázisok, a görögtüzes jelenetek, vagy éppen a rombolásra is kész szenvedélyek napja. Március 15 a szent láng, mely ott van minden magyar szívében, amely munkára sarkall s arra indít, hogy megtegyünk mindent a márciusi program valóra váltására.

1944 március 24-én.

Doktor Urak!

Március 20-án Kossuth Lajos halálának 50. évfordulója volt. Kossuth Lajos a XIX. század legnagyobb hatású magyar államférfia, aki fel tudta hívni a világ érdeklődését a magyar ügyre és akinek bent a hazában százezrek maradtak halála után is rajongó hívei.

Kossuth Lajos emlékét nem őrzik hatalmas alkotások: az ő sorsa a magyar sors: bátor kezdeményezés, nagyotakarás és tragikus bukás.

Kossuth Lajos élete nagy tanulság. Mindenekelőtt arra tanít, hogy a nemzet sorsát csak olyan eszmék szolgálatával lendítheti magasra, melyeknek a világ közvéleményében visszhangjuk van. A mi legsúlyosabb problémáink megoldása nemzetközi tényezőktől függ. Az a kérdés, mennyire tudjuk megnyerni ezeket a tényezőket a magyar ügynek.

A magyar politikának bele kell illeszkednie az eszmék nemzeteket és kontinenseket átfogó áramlatába. A világot nem tudjuk arra kényszeríteni, hogy magyar szemmel nézze az eseményeket, nekünk kell megtanulni azt, hogy saját kérdéseinket a világ közvéleményének szemüvegén át lássuk.

A másik nagy tanulság, hogy eszméinkhez hűeknek kell maradnunk, még ha száműzetés és szenvedés is érte az osztályrész. Kossuth Lajos nevét, éppen úgy, mint a II. Rákóczi Ferencét, a hűség és az áldozat tette a nemzet drága kincsévé. Tartsunk ki mindig a mellett a zászló mellett, melyre felesküdtünk.

Egy erdélyi származású írónk beszéli el egyik regényében, hogy mikor mint gyermek Kossuth Lajos halálát megtudta, nem akarta elhinni a nagyoknak, hogy Kossuth Lajos egy ember volt. Tényleg több is volt, mint egy ember. A mi benne ember volt, az ott porladozik a kerepesi-úti temető mauzoleumában. Kossuth neve politikai program is volt, amely halála után is mint el nem tiporható erő mozgatta a magyar életet egészen a Habsburg-monarchia bukásáig. A politikai programok azonban szintén nem örökéletűek. A viszonyok változnak s velük együtt változnak a politikai programok is. De van a Kossuth-névnek olyan értelme és jelentése is, mely örök érvényű és soha el nem homályosul. Ez a nemzeti szabadság gondolata.

Doktor Urak! Zárják szívükbe a Kossuth-névnek ezt az örök értelmét, merítsenek belőle erőt a nemzet hűségese szolgálataira és ha a viszonyok úgy követelnék, a nemzetért való legsúlyosabb áldozathozatalra is.

1944 április 1-én.

Doktor Urak!

Holnap virágvasárnap. Lelkünk előtt lejátszódnak a nagyhét eseményei. Ezek a gyorsan lepergő események a Megváltó életének tükrében tanítanak. Virágvasárnap és nagypéntek gyarló és esendő emberek állásfoglalása, húsvét a mindenható Isten döntése.

A virágvasárnap és a nagypéntek eseményeit tömeghangulat irányítja. A tömeghangulatot nem az értelem alakítja ki, az a hangos és hangzatos jelszavak, az ellenőriz-

hetetlen, de azért lázasan továbbadott hírek és vélemények hatása alatt keletkezik.

A tömeghangulat nem tűr higgadt megfontolást és kritikát. Igyekszik elfojtani minden ellenvéleményt.

A tömeghangulat ingadozó és megbízhatatlan. Ugyanazok, akik ma zöld ágakat szeldelnek az útra, holnap fészítsd meg-et kiáltanak.

Doktor Urak! Bármiként alakuljon is életük, igyekezzenek lelküket mindig feléje emelni a tömeghangulatnak, mely láthatatlan gáz módjára terjed szét, észrevétlenül lép meg és igyekszik magával ragadni az embert.

Bizonyos, hogy sorsunk alakulása nem független attól, amit a tömeg mond és tesz. De végre is mindig az történik velünk, amit a hatalmas Isten akar.

1944 április 22-én.

Doktor Urak és Doktor Úrhölgyek!

Legutóbbi doktoravatásunk óta a háború hazánk földjére érkezett. Ellenséges repülők többször intéztek magyar terület ellen légitámadásokat. A totális háború, melyben élünk, nem a fegyveres erők egymás közötti harca, hanem a nemzet-egész ellen indított küzdelem, mely nem kiméli a betegeket, aggokat és gyermekeket sem.

A totális háborúban megszűnik a hadszíntérnek és a harctól megkimélt mögöttes országrésznek az az éles különbsége, mely a megelőző háborúkat jellemzi. A fegyveresen küzdő katona és a békés munkát végző polgár életveszélye és áldozathozatala közelebb került egymáshoz. Mi is, akik itthon vagyunk, megváltozott körülmények között élünk, sokkal nehezebb viszonyok közt végezzük a megszokott munkát, mint azelőtt. Mi sem tudjuk, mit hoz számunkra a holnap. De mit jelentenek a mi életünkben ezek a megváltozott viszonyok és ezek a nehézségek azokéhoz képest, akik családjuk és rendes munkájuk köréből kiragadva néznek szembe a halállal? Vajjon volna-e jogunk elfogadni sok ezer magyar ifjú érettünk is hozott áldozatát, ha mi is nem vállalnánk habozás és zugolódás nélkül azt a jóval kisebb veszélyt és áldozatot, mely a nemzet gigantikus harcából reánk esik?

Tudom, hogy ma a doktori diploma megszerzése is rendkívüli erőfeszítést igényel. Őrizzék meg azt az erős akaratot, mely ezekben a nehéz időkben diplomához segítette Önöket, egész életükön keresztül. A háború tüzeiből, melyben benne égünk, egy acélosabb nemzedéknek kell kikerülni, mely bátran szembe néz minden nehézséggel és nem fogja engedni elpusztulni a magyart.

Midőn szívből kívánok valamennyiük életére és pályájára minden jót, külön is köszöntöm ifj. dr. BARTÓK GYÖRGY urat, egyetemünk hazatérése utáni első rektorának fiát, s kívánom legyen méltó folytatója annak a munkának, mely a magyarság s közelebről Erdély életében a dr. Bartók György névhez fűződik.

1944 április 28-án.

Doktor Urak!

Honvédeink a Kárpátok előterében vívják diadalmas harcaikat. Ugyanazon a területen, ahol az előző nagy háborúban is védték a Szent Korona testét. A Kárpátok, az ezeréves magyar határ ismét védőleg tárja ki karjait.

Mikor a Pírreusok alatti vasúti alagutat megnyitották, Franciaország visszhangzott attól az elbizakodott kijelentéstől, hogy nincsenek többé Pírreusok. Bizonyosan úgy gondolták a párizsi békekonferencia hatalmasai is, mikor megvonták a mult háború utáni új határokat, hogy eltörölték a Kárpátokat, s hogy az általuk papiroson megvont határok fogják ezután egymástól örökre elválasztani az ellenségé tette népeket.

És íme, a Kárpátok ismét védekező egységként foglalják össze az egymást minden áron gyűlölni akaró embereket.

Az emberiség történetének is meg vannak a maga örök törvényei, melyekkel az emberi akarat tartósan nem helyezkedhetik szembe. Vannak helyzetek, melyekben az emberi hatalom mindenhatónak látszik, gőgösen porba sújt egyeseket és nemzeteket. De az események legnagyobb zürzavarában is ott vannak az örök törvények, s azok romba döntik mindazt, amit az emberi hatalom ellenük alkotott.

Doktor Urak! Vonják le saját életükre nézve ennek a ténynek a tanulságait. Ne törekedjenek soha lehetetlenre. Ne engedjék, hogy bosszú és gyűlölet irányítsa sorukat. Ez a két érzés, mely leginkább elhomályosítja a látást és nem engedi észrevenni azokat az örök törvényeket, melyek szerint az élet alakul.

1944 május 6-án.

Doktor Urak és Doktor Úrhölgyek!

A doktori oklevél birtokában életük határkövéhez érkeztek. A határkőnél megállva, megelégedéssel nézhetnek vissza és nyugodtan tekinthetnek a jövőbe.

Az élet útján, melyen haladunk, gyakran találkozunk határkövekkel. Egyéni életünk határt jelentő eseményei mellett ott állnak a közösségi élet határkövei is, azoké a közösségeké, melyekbe beletartozunk.

Sokszor nem is vesszük észre, hogy határkő mellett haladtunk el, csak bizonyos távolságból visszatekintve látjuk, hogy egyik vagy másik esemény az életnek új irányt adott.

A közösségi élet nagy eseményei nem maradnak hatás nélkül egyéni életünkre sem, viszont az egyéni élet leginkább sorsdöntő eseményei is rendszerint közömbösek az összesség szempontjából.

Az élet tovahömpölygő folyam, mely minket parányi kavicsként ragad magával. A kavicsnak is van külön élete: a parthoz ütődhetik és fennakad, vagy leszállhat a mélybe és beiszapolódhatik. De a folyam ezt észre sem veszi és halad tovább. Csak a kivételesen nagy emberek azok, akik mint a sziklák, kitérítetik a folyamat útjából.

Ne rontsa el örömeiket, ha az emberek életük mai nagy eseményéről, a doktorráavatásukról nem vesznek majd tudomást. Ez az avatás az Önök életében tényleg nagy dolog, nem a doktori cím miatt, hanem azért, mert zárja az előkészület idejét s megnyitja életük új szakaszát. A szükséges belső értékek birtokában önálló munkásai lesznek a magyar életnek. Doktorráavatásukat egyetemünk is nagy eseménynek tartja, hiszen a doktorok az egyetem

fiai, akik az egyetem lelkének egy-egy darabját viszik ki magukkal az életbe.

Őrizzék meg hűségesen az egyetem lelkét, s legyenek mindenkor bátor munkásai azoknak az eszméknek, melyeket Erdély magyar egyeteme képvisel.

1944 május 13-án.

Doktor Urak és Doktor Úrhölgyek!

Az elmúlt napokban egyetemünk nagyértékű könyvadomány birtokába jutott. A budapesti német követség az itteni Német Tudományos Intézet útján elküldte ajánlékba azokat a legújabb német tudományos műveket, melyeket professzoraink kértek s amelyeket könyvárusi forgalomban beszerezni a rendkívüli viszonyok miatt alig lehet.

A könyv mindig különös jelentőségű ajándék. Ha könyvet kapunk, nemcsak az ajándék tárgyával leszünk gazdagabbak. A könyv eszméket, megállapításokat, adatokat tartalmaz s ezek által belsőleg is értékesebbé leszünk.

A német könyvadománynak különös tanulságai vannak számunkra. A német nép ma úgy áll a világ köztudatában, mint hős katona nép, mely mindenkit bámulatra készítő módon küzd a párizskörnyéki békediktátumok által ránk zúdított háborúban. A küldött könyvek beszédes bizonyítékai annak, hogy a német nép a legszörnyűbb küzdelmek idején sem ejti el azt a munkát sem, mely őt a világ legelső kultúrnépei közé avatta.

Megdöbbenve halljuk, hogyan pusztulnak nap-nap után a német kultúra örökbecsű alkotásai, közöttük a német könyvek százezrei is. De meg lehet-e semmisíteni annak a történelmi munkának a jelentőségét, mellyel a német kultúra az emberiséget megajándékozta?

Magyarország és benne a mi egyetemünk is mindig szoros kapcsolatban élt a német tudományossággal. A magyar tudósok sokat tanultak a németektől, viszont a mi professzoraink is mindenkor nagyrabecsült munkatársai a német tudományos világnak.

Ma ismét német katonák vannak Erdélyben, hogy hős honvédeinkkel karöltve védelmezzék ezt a földet. Ezek a

katonák s a német könyvek, melyekkel könyvtáraink telve vannak, egyaránt annak bizonyítékai, hogy milyen szorosan összeforrott a két nép élete. Ezt a szoros kapcsolatot nem diplomaták ravasz számításai hozták létre, hanem maga az élet, az a sors, mely a két nép helyét egymás mellett jelölte ki.

Lehet, hogy további tudományos kutatásaik során találkoznak majd Önök is ezekkel a német könyvekkel. De ha nem is találkoznak, ne feledjék el ezeket a súlyos harcok idején megjelent és nekünk ajándékozott könyveket. Tanulják meg belőle, hogy szent kötelességeinkről a legnagyobb nehézségek közt sem szabad elfeledkeznünk s hogy erős lelkű nép és az erős lelkű ember minden körülmények közt és minden vonatkozásban becsülettel helyt áll.

Őszinte szívvel köszöntöm egyetemünk valamennyi új doktorát, kérem életükre és pályájukra a hatalmas Isten áldását. Külön kiemelve is köszöntöm VÁRADY ZSUZSANNA úrhölgyet, Várady Imre professzor-társunk leányát. Kívánom, hogy a doktori oklevél birtokában folytassa eredményesen azt a munkát, melyet édesatyja olyan lelkesedéssel és annyi sikerrel végez a magyar érdekek biztosítására.

1944 május 20-án.

Doktor Urak!

Egyetemünkön mindig a jog- és államtudományi kar a legnépesebb. Önöket is valamennyiüket a jog- és államtudományi kar avatta fel.

Újabb időben a jogi pálya veszít vonzó erejéből a közgazdasági és technikai pályák javára, de az tény, hogy a magyar jogász-nemzet, ma is változatlanul áll. Nem véletlen, hogy a nemzet érdeklődése és megbecsülése milyen pályák felé fordul. A természeti, gazdasági, politikai helyzet, illetőleg az ezeken alapuló egészséges nemzeti törekvések döntik el, hogy a nemzet a tengerészek, a kereskedők, a technikusok vagy a katonák nemzete lesz-e?

A magyarnak Mohács óta állandó küzdelmet kell vívnia nemzeti függetlenségéért és államiságáért. Ennek a küzdelemnek a súlya a jogászokra nehezedik. A jog biztosítja befelé a rendet, a sikeres küzdelem előfeltételét. E mel-

lett a jog adta meg a multban az egyedül használható fegyvert Bécs beolvasztó törekvéseivel szemben. Egy nagy-hírű német közjogász annak idején csodálkozással állapította meg, hogy Magyarországon mindenki, akivel beszélt, pontosan idézte előtte a *pragmatica sanctio*t s közjogunknak a külön magyar államiságot biztosító sarkalatos tételeit.

Trianon óta megváltozott a helyzet. Nemzeti függetlenségünket és állami szuverénitásunkat nem Bécsből fenyegeti többé veszély. Nemzeti jogaink védelme az alkotmányjogról a nemzetközi jogra szállt át. De a jog nemzetvédő szerepe változatlan.

Katonai téren nem vehetjük fel a küzdelmet a nagyhatalmak hadseregeivel s haditechnikájuk félelmetes gépezetével, de a jog területén egyenlők a fegyvereink.

A magyar nemzetnek persze nem olyan jogászokra van szüksége, akik a \S -ok közt a kibuvókat keresik. Ezek nem használják, de ártnak a nemzetnek? A magyar jogásznak mindig az igazságot kell szolgálnia, azt az igazságos jogot, mely a kicsi és gyenge számára védelem és az élet.

Abban a reménységben, hogy az igazságos jog harcosai lesznek, üdvözlöm Önöket az Alma Mater nevében s kérem életükre és pályájukra az Isten áldását.

1944 május 26-án.

Doktor Urak és Doktor Úrhölgyek!

Három nap múlva lesz egyetemünk alapításának évfordulója. Ezen a napon szoktuk évbezáró közgyűlésünket tartani. Ez az évbezáró közgyűlés a rendkívüli viszonyok miatt az idén elmarad. Nem osztjuk ki ünnepélyesen a pályadíjakat azoknak sem, akik a versenyből győztesen kerültek ki. A nyertesek a dékánok útján fogják megkapni a díjat és egyetemünk elismerő okiratát. De az évbezáró közgyűlés utolsó pontja: az egyetem hősi holtairól való megemlékezés nem maradhat el.

Ez a márványtábla, melyet Szegedről hoztunk magunkkal, azoknak az egyetemi alkalmazottaknak, doktoroknak és hallgatónak névsorát tartalmazza, akik az első világháborúban életüket adták a hazáért.

Mai kegyeletes megemlékezésünk nem csak nekik szól. Az új háború, mely a világnak szinte összes nemzeteit szembe állította egymással s melynek mi is közvetlen résztvevői lettünk, már megnyitotta az új névsort. A doktoravatások során egyetemünknek már két orvosáról emlékeztem meg, akik dicsőségesen meghaltak a hazáért. Kegyelettel tartjuk számon hősi halott hallgatóinkat is. És az új névsor még nincs lezárva.

Egyes államok hosszasan magyaráztatják háborús céljaikat. A mi háborús célunkat nem kell magyarázni, nekünk egyetlen célunk az együttes nemzeti lét. Az, hogy megmaradhassunk magyarnak, magunk irányíthassuk sorsunkat és együtt legyünk. Ne szakítsanak szét erőszakosan megvont és szuronyokkal lezárt határok. Ezek a határok nem csak a Szent Korona testébe vágnak bele, hanem a nemzet lelkébe is és pár évtized alatt idegenné tehetik egymás számára a magyart.

A mi hőseink azért haltak meg és azért küzdenek, hogy átadhassuk gyermekeinknek és unokáinknak a mi legdrágább: az önálló nemzeti létet. Az ő áldozatuk nem csak irántuk való hálára és kegyeletre kötelez, hanem bátor áldozathozatalra is. A magyar háborús célt csak úgy érhetjük el, ha egyek vagyunk az érte való szakadatlan munkában és soha meg nem fáradó áldozathozatalban.

Kegyelettel teszem le az egyetem koszorúját a hősi halottak emléktáblájára.

1944 június 17-én.

Doktor Urak és Doktor Úrhölgyek!

Utolsó doktoravatásunkat tartjuk ebben a tanévben. Két és fél hónapra teljesen kiürülnek majd az egyetem hetek óta különben is csendes folyosói. Mi, akik itt maradunk, szeretettel fogunk gondolni az egyetem eltávozott fiaira, akik közül sokat bizonyára nehéz helyzet elé állít a mai veszélyekkel teli élet.

Önök a doktori oklevél birtokába jutva végleg elhagyják Kolozsvárt s kérdés, mikor fognak visszatérni ide? Arra kérem Önöket, hogy ha ez évek, vagy évtizedek

mulva történnék is meg, ne felejtsek el ezt a várost, a Főteret, az Óvárt és a mi Farkas-utcánk ódon házait, azt a multat és azokat a hagyományokat, amelyekről ez a város beszél.

A történelmi érzék, a mult tisztelete nem mindnyájunkban egyforma. Ez függ talán tanulmányainktól és foglalkozásunktól is. A természettudós tudományszakának bámulatosan gyors haladása miatt kevésbé értékeli a multat. Az elődök tudományos megállapításai náluk sokszor pár évtized alatt elavulnak. Éppen ezért egész figyelmüket az új módszerek s az újabb vizsgálatok eredményei kötik le.

Más a helyzet a szellemtudományoknál. Itt nem egy sarkalatos igazság alapjait évszázadok, ha nem évezredek előtt rakták le. Senkinek sem jut eszébe, hogy a római jogászt vagy a görög filozófust lemosolyogja.

De ha tudományszakunk múltját nem értékeljük is egyformán, nemzetünk történelmi múltjának értékelésében egynek kell lennünk. Ezt a földet őseink szent örökségként hagyták ránk. Kötelességünk megőrizni emlékezetüket s gondoskodni arról, hogy lelkük örökké éljen közöttünk, mert ez a lélek a századok viharában kipróbált nemzetmegtartó erő.

Bizonyosan gyakran álltak meg a Bethlen-bástya előtt és el-elnézték a Gábor Áron Kollégium mögött elhúzódó régi városfalat. Ha alkonyatkor gondolatokba elmerülve ott járok, sokszor úgy látom, hogy a néma utcán Bethlen Gábor, a fejedelem lép elém s kérdőre von, hogy mit csinállok s mit gondolok tenni a jövőben.

Vigyék el Önök is magukkal az ódon házak képével együtt a Bethlen Gábor kérdőre vonó tekintetét s hassa át egész életüket a múltért kötelező felelősség tudata.

Beszámoló az 1943—44. tanévről.

BUZA LÁSZLÓ lelépő rektor beszéde 1944 szeptember 17.-én az 1944/45 tanévi megnyitó közgyűlésen, melyet közvetlenül a megnyitás előtt felhangzott légi riadó miatt az egyetem központi épületének óvóhelyén kellett megtartani.

Tekintetes Egyetemi Közgyűlés!
Hölgyeim és Uraim!

Az 1943/44. tanév a háború ötödik esztendője volt és ez természetesen éreztette hatását egyetemünk életében is.

A tanév kezdeté külsőleg a normális képet mutatta. Az ünnepélyes megnyitás szeptember 26-án volt nagy érdeklődés mellett. Megjelent rajta a helyi hatóságok vezetőin kívül a vallás- és közoktatásügyi minisztérium részéről MÁRTONFFY KÁROLY egyetemi ny. r. tanár, miniszteri tanácsos, az egyetemi ügyosztály főnöke, továbbá a kir. magyar Pázmány Péter-Tudományegyetem rektora, a debreceni és a szegedi tudományegyetemek, valamint a m. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem képviselője.

A beiratkozások is rendesen lefolytak. Az I. félévre összesen 2745 hallgató iratkozott be, több, mint az egyetemünk életében bármikor.

Az egyetemi munkának azonban megváltak a belső nehézségei. A tudományos kutatás eszközei nehezen voltak beszerezhetők és ez egyetemünket, melynek felszerelése az ősi székhelyre történt visszatérés után még nem fejeződött be, különösen súlyosan érintette.

És nem csak az anyagi előfeltételek voltak hiányosak. Nehéz volt biztosítani a nyugodt egyetemi munka lelki

előfeltételeit is. Az egyre jobban eldurvuló háború hatása alól nem tudta kivonni magát senki. Ehhez járult a bizonytalanság, mely a legközelebbi jövőt fedte. Állandóan foglalkoztatott mindnyájunkat a kérdés, hogy mit tehet az egyetem a háború sikeres befejezése érdekében? Nem mulasztunk-e valamit, a mit Erdély magyar egyetemének a magyar jövő biztosítására meg kell tenni?

Nem abban láttuk az egyetem hivatását, hogy a politikai élet konkrét kérdéseiben állást foglaljon, vagy éppen megoldást kezdeményezzen. Meggyőződésünk szerint az egyetem nevelő munkáját kellett mindenképp felett kibővíteni és elmélyíteni. Példát mutatni és pedig nem csak az egyetemi ifjúságnak arra, hogy a háborús izgalmak között is az erőteljes megfeszítésével nyugodtan kell dolgozni s biztosítani kell a rendet önuralmunk minden körülmények közti megtartásával, mert ez az előfeltétele a nemzeti erő maximális kifejtésének, melytől e háborúban a nemzet élete függ.

Egyetemünk minden tényezője ebben a szellemben dolgozott. A tanárok és a tudományos segédszemélyzet tovább folytatta a kutató munkát. Ennek a munkának eredményéről fényesen tanuskodik az a kimutatás, mely a tanárok, illetőleg az egyetemi intézetek tudományos irodalmi működését tartalmazza. Nem csökkenő lelkesedéssel folytak a szabadegyetemi előadások és pedig nem csak Kolozsváron, hanem az egyetem székhelyén kívül is. Ezeknek a székhelyen kívüli szabadegyetemi előadásoknak, melyeket egyetemünk az Iskolánkivüli Népművelő Bizottsággal karöltve rendezett, különösen nagy jelentőségük van, mert az egyetem közvetlen hatását szinte az egész magyar Erdélyre kiterjesztik.

Külön kell kiemelnem az egyetem Acta címen megjelenő tudományos kiadványait, melyek az ősi székhelytörténet visszatérés rövid négy éve alatt egész kis könyvtárt tesznek ki. A tanárok lelkes és önzetlen munkájának alig lehet fényesebb bizonyítéka, mint az, hogy az egyetem az Acták-ban megjelenő munkák után szerzői tiszteletdíjat nem ad s a rendelkezésre álló összeg még sem elég a kiadásra váró valamennyi munka megjelentetésére.

A hallgatóság is komoly kötelességteljesítéssel dolgozott. Nemcsak a kollokviumokon, vizsgákon és szigorlato-

kon tanúsították a normális eredményt, hanem a megnehezdedett viszonyok dacára a legtöbb karon a kitűzött tudományos pályakérdések megoldásában is részt vettek. Összesen 25 pályamunka érkezett be, s bizonyos, hogy nem a pályadíj összege serkentett a munkára, mert az a megváltozott viszonyok folytán alig haladta meg a pályamunka fizikai előállításának költségeit. A pályamunkák közül az egyetemi tanács a karok javaslatára 11-et felemelt pályadíjjal tüntetett ki, 9-et a rendes pályadíjjal jutalmazott, 5-nek pedig szorgalmi díjat adott.

Nagy gondot igyekeztünk fordítani az ifjúság nevelésére. A tanároknak az előadásokon, a szemináriumokban és gyakorlatokon, különösen pedig a személyes érintkezés során nagyon sok alkalmuk van a nevelő munkára, de az Egyetemi Tanács úgy látta, hogy e munkának bizonyos intézményes megszervezésére is szükség van. Gondoskodott arról, hogy a kollegiumokban a kezdő hallgatók e munkára alkalmas idősebbek irányítása és vezetése alá kerüljenek, határozott a tanárok és hallgatók közvetlen érintkezésének rendszeressé tétele tárgyában. Elhatározta azt is, hogy minden tanév elején az egyetem összes hallgatói számára előadásokat fog tartani, s abban az egyetemi munkának s annak az életnek a főkérdéseivel ismerteti meg az ifjúságot, melyben az egyetem elvégzése után majd vezető szerepet kell játszania. Az első ilyen előadást 1944. február 8-án KRISTÓF GYÖRGY, a bölcsész-, nyelv- és történettudományi kar dékánja tartotta az egyetemi hivatásáról, a másodikat február 10-én BIRÓ VENCEL ny. r. tanár egyetemünk történetéről. Az Egyetemi Tanács elhatározta ezeknek az előadásoknak külön füzetekben való kiadását is, hogy azokat az újonnan beiratkozó hallgatóknak is rendelkezésükre bocsássa. Az előadások természetesen minden évben más és más kérdéseket fognak felölelni s így pár év múlva az az egyetemi hallgató, aki nem lesz rest a kis füzetek áttanulmányozására, megkapja a helyes tájékoztatást mindazokban a kérdésekben, amelyeket a magyar diplomásoknak ismerniök kell.

Ugyanez az elgondolás vezette az Egyetemi Tanácsot akkor is, mikor a tanév elején négy, egyenként 100 pengős pályadíjat tűzött ki a következő kérdésekre:

A magyarság és a nemzetiségek.

A magyarság és a zsidókérdés.

A magyarság és a népi gondolat.

A magyarság és a szociális kérdés.

A pályázati hirdetmény azt kívánta, hogy a pályázó ne a kérdés történetét vagy irodalmát ismeresse s ne is a fennálló állapotokat bírálja, hanem az egészséges és reális megoldásra fejtse ki elgondolásait.

E pályakérdések kitűzésével arra kívántuk az ifjúságot buzdítani, hogy vegye a magyarság legaktuálisabb kérdéseit komoly vizsgálat alá, ne elégedjék meg azokkal a szövegekkel, melyeket állandóan hall, hanem igyekezzék kialakítani önmagában tudatos álláspontot. Jöjjön tisztába az egyes problémák lényegével, lássa a különböző megoldási módok hatását és keresztülvitelének lehetőségeit. Úgy terveztük, hogy a pályanyertes munkákat a szerzők a tanárok és a hallgatók előtt felolvassák, s annak alapján megbeszélés indul meg s egészséges közvélemény fog kialakulni.

Tervünk csak részben sikerült. A kitűzött határidőre összesen hét pályamunkát adtak be, egyet-egyét a magyarság és a nemzetiségek, valamint a magyarság és a zsidókérdés című tételre, a magyarság és a népi gondolat címen 3, a magyarság és a szociális kérdés címen 2 pályamunka érkezett. Mindenik kérdésnek külön bíráló bizottsága volt. A bizottság a KMDSz. tanárelnökének elnöklete alatt egy professzorból s a KMDSz. által kijelölt egy ifjúsági bírálóból állt. A díjat a bizottságok javaslata alapján csak két pályakérdésnél adhatták ki: a magyarság és a népi gondolat, továbbá a magyarság és a szociális kérdés tételénél. A másik két kérdés megoldatlan maradt.

Erre a két kérdésre újabb pályázatot tűztünk ki, mert az ifjúság köréből azt az információt kaptuk, hogy ezekkel a kérdésekkel többen is foglalkoznak s csak a kollokviumok miatt nem tudták munkájukat befejezni. Az újabb határidőre tényleg be is érkezett egy pályamunka, melyet a bizottság 50 pengő szorgalmi díjra ajánlott.

Az eredmény nyilvánvalóan azt igazolja, hogy az ifjúság, bár kétségkívül meg van a nagyon határozott álláspontja ezekben a kérdésekben, kizárólag a közvélemény hatása alatt áll. Ösztönösen fogad el bizonyos tételket,

anélkül, hogy azokat komolyan megvizsgálná és kritika tárgyává tenné. Nem tehetünk az ifjúságnak ezért szemrehányást, mert bizonyos, hogy a helyzet ugyanez a társadalom igen széles köreiben is.

Talán egyet mégis sikerült elérnünk: figyelmeztetni az ifjúságot arra, hogy a nemzet nagy kérdéseiben csak felelősségtudattal foglalhatunk állást. Nem szabad kritika nélkül magunkévá tenni tetszetős jelszavakat. Vigyáznunk kell, hogy állásfoglalásunkkal ne mozdítsunk elő olyan törekvéseket, melyeknek végső célkitűzése a mienktől egészen idegen.

Különös gonddal vigyáztunk a rend és fegyelem fenntartására. Igyekeztünk a hallgatókat is meggyőzni arról, hogy a jogrend szilárd érvényesüléséhez — háborúban különösen is — rendkívüli érdekek fűződnek. Minden egyéni akció, még ha a legtiszteletreméltóbb indokból fakad is, gyöngíti a közhatalom erejét, pedig a nemzeti érdekek kifelé való érvényesítésére egyedül a közhatalom hivatott és egyedül a közhatalom képes.

A legerősebb eszköztől sem riadtunk vissza azokkal a törekvésekkel szemben, melyek a hallgatók bizonyos csoportjainak az egyetemi munkában való részvételét megakarták akadályozni. 1943 október 27-én azonnali hatállyal be kellett zárni az egyetemet, hogy jóhiszemű hallgatók érthető nemzeti felháborodásukban, a viszonyok kellő ismerete és mérlegelése nélkül erőszakos cselekményekre ne ragadtassák magukat. Az ifjúság józan belátása már november 11-től kezdve lehetővé tette az egyetemi munkatovábbfolytatását. Március 3-án a délerdélyi magyarság helyzetéről érkezett hírek hatása alatt az ifjúságon újból nagy nyugtalanság vett erőt, de ez egyetemünk munkáját csak egy napra zavarta meg. Ezen az egy napon az előadások elmaradtak, éppen a munkához szükséges nyugodt légkör hiánya folytán.

Természetes, hogy az ifjúságunkat erősen foglalkoztatják a magyarság és elsősorban Erdély nagy kérdései. Nem is volna helyes, ha azt a hatalmas erőt, melyet az ő lelkesedésük jelent, elfojtani akarnók. Ez a lelkesedés nekünk, öregeknek is erőt ad, de viszont az egyetemnek kötelessége figyelmeztetni őket arra, hogy a nemzet nagy

kérdéseiben cselekedni csak önuralommal és felelősségérzettel lehet.

Az államkormány és az egyetem igyekezett lehetőség szerint mindenki számára biztosítani a nyugodt munka anyagi előfeltételeit. Áll ez első sorban az ifjúságra. A Diákvédő Hivatal GYÖRGY LAJOS professzor elnöklete alatt áldásos munkát végzett. Az államkormány által folyósított tekintélyes összeg, 160.000 pengő lehetővé tette, hogy minden szorgalmas hallgató zavartalanul élhessen az egyetemi munkának. A vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr az Egyetemi Tanács javaslata alapján az egyetemi mellékdíjak terhére segélyeket folyósított azoknak a tanároknak, tisztviselőknek és tudományos segédszemélyzeti tagoknak, akik házasságkötéssel, gyermekszületéssel, betegséggel vagy halálesettel kapcsolatos rendkívüli kiadásait nem tudták rendes illetményeikből fizetni. Ugyanez a szociális érzés vezette a Miniszter Urat akkor is, amikor az egyetemi altisztek és munkások részére a Gazdasági Bizottság javaslata alapján rendkívüli segélyeket adott.

Tisztában voltunk azzal, hogy az egyetem kutató és tanító munkája szempontjából milyen nagyjelentőségű a segéderők adminisztratív és fizikai munkája. Ez iránti elismerését kívánta az Egyetemi Tanács kifejezni azzal, hogy karácsonykor az altisztek és a munkások gyermekei részére a központi egyetem előcsarnokában karácsonyfát állított fel és szeretet-csomagokat adott, melyeket a professzorok jelenlétében a rektorné és a dékánok feleségei osztottak szét. Az Egyetemi Tanács külön pénzjutalomban részesítette a rektori hivatal és a dékáni hivatalok segédhivatali tisztviselői közül azokat, akik nem ragaszkodtak mereven a hivatali munkaidőhöz, munkájukat nem gépiesen végezték, az ügyek iránti érdeklődésüknek s egyetemünkkel való együttérzésüknek bizonyítékát adták. Jól esik itt megemlítenem, hogy ezen a címen *Déváné Papp Zsófia*, *Schmiedt Erzsébet*, *Kovács Mária* irodasegédtsztek, *Dévai Margit* kezelőnő, *Lovász Margit* díjnok és *Benkő Ilona* létszám feletti napidíjas 100—100, *dr. Huberné Reck Izabella*, *Miháli Margit* kezelőnők, *Rotaridesz Lujza*, *Váczyne Kovács Margit* díjnokok és *Siklódi Margit* létszám feletti napidíjas 50—50 pengő jutalomban részesült.

A II. félévet — sajnos — már nem tudtuk nyugodtan befejezni. A háború közben határainkhoz érkezett s a nemzetnek aktívabb részt kellett vállalni a küzdelemben. A vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr április 12-én kiadott rendelete értelmében az előadásokat április 13-án be kellett fejeznünk s a kötelező kollokviumokat, vizsgákat és szigorlatokat a félév bezárása után lehetőség szerint egy hónapon belül fel kellett vennünk. Ez a rendelkezés rendkívüli feladatok elé állította különösen az ifjúságot, de a feladatot sikerült megoldani. Az egyetem épületei közül többet katonai célra vettek igénybe. Pl. a közgazdaságtudományi kar Bástya-utcai egész épületét át kellett adnunk, de a kar hamarosan elhelyezkedett a központi épület üressé vált tantermeiben s fennakadás nélkül tovább folytatta a munkát. Június közepén 10 napig még további lehetőséget tudtunk biztosítani a vizsgákra és szigorlatokra, úgy, hogy a hallgatók közül mindenki szabályszerűen lezárhatta folyó évi tanulmányait.

A miniszteri rendelet értelmében évről-évré közgyűlésünk s a pályadíjak nyilvános átadása is elmaradt.

Június végén, a szokott időben zártuk le végleg az 1943/44. tanulmányi évet s ez után egész figyelmünket arra fordítottuk, hogy a Magyarország ellen egyre ismétlődő légitámadásokkal szemben biztosítsuk az egyetemi munka zavartalanosságának előfeltételeit.

A Gazdasági Hivatal JACOBY KÁROLY gh. igazgató és SZÉKELY FERENC főmérnök minden elismerést megérdemlő vezetése alatt április eleje óta, mikor erre a *vallás- és közoktatásügyi minisztérium* részéről felhatalmazást kapott, teljes erővel feküdt neki az óvóhelyek építésének. Az egyetemi tanács légoltalmi bizottságot szervezett. Ez a bizottság minden szombaton ülést tartott, állandó figyelemmel kísérte a munkát, meghallgatta a tanárok kívánságait és javaslatait s így az egyetem minden tényezőjét összekapcsolta a közös munkára. Hálával kell kiemelnem KOLESZÁR LÁSZLÓ professzor fáradságot nem ismerő tevékenységét, mellyel az egyetem légoltalmi parancsnokának nehéz feladatát nagy hozzáértéssel ellátja.

S a június 2-i légitámadás, melyben a háborúnak öldökléssé és rombolássá fajult szörnyű formája lecsapott

Kolczsvárra is, nem került el egyetemünket sem. A KOLCSZÁR LÁSZLÓ professzor igazgatása alatt álló Ortopéd Kórház telitalálatot kapott és súlyos rombolásokat szenvedett. Az orvosi- és ápolószemélyzet mindent megtett a betegek megmentésére, de — sajnos — a személyzet elégtelen volta miatt halálesetek is voltak. Az Egyetemi Tanács elismerését fejezte ki a kórház igazgatójának és egész személyzetének a példát mutató magatartásért s az arra érdemes altiszteknek és munkásoknak 100—100 pengő pénzbeli jutalmat is adott.

Örömmel gondolunk vissza a hétköznapi fáradtságos munkáját meg-megszakító ünnepnapokra. Ilyen volt 1943 november hó 21.- és 22.-én SZINYEI MERSE JENŐ m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek s 1944 június hó 6.-án ANTAL ISTVÁN-nak, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium vezetésével megbízott igazságügyminiszternek egyetemünkön tett látogatása. ANTAL ISTVÁN miniszterrel, együtt MESTER MIKLÓS államtitkárt is üdvözölhettük egyetemünk falai között.

Október hó 31.-én SERÉDI JUSZTINIÁN Ó Eminenciája, Magyarország bíboros hercegprímása látogatta meg egyetemünket kíséretével, közöttük SCHEFFLER JÁNOS szatmári megyéspüspökkel, egyetemünk volt professzorával s más is c. ny. r. tanárával. Jól esik feljegyezni, hogy SCHEFFLER JÁNOS egyetemünk professzorai közt tanévmegnyitó ünnepi közgyűlésünkön is megjelent.

Ünnepnap volt vitéz BERDE BOTOND március 3-i sub auspiciis gubernatoris doktorrá avatása, melyen a Kormányzó Úr Ó Főméltóságát FAY ISTVÁN vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár képviselte. Az avatási ünnepélyen megjelentek a pécsi egyetem rektora, a kir. magyar Pázmány Péter-Tudományegyetem prorektora s a debreceni és szegedi egyetemek képviselői is.

Sajnos arról már le kellett mondanunk, hogy KODÁLY ZOLTÁNT ünnepélyes keretek közt avassuk tiszteletbeli doktorunkká, pedig ez az avatás Erdély egyetemének örökre emlékezetes ünnepnapja lett volna.

Veszteségeink sorában mindenekelőtt hősi halottainkról kell megemlékezni, akik kötelességük teljesítése közben életüket adták a hazáért. dr. TÁNCZ BÉLA-nak, a szülészet

és nőgyógyászati klinika gyakornokának és dr. BALÁS IVÁN-nak a belgyógyászati diagnosztikai klinika ifjú orvosának hősi halála annál megrendítőbb, mert mint orvosok azért voltak kint a harcok színterén, hogy a háború csapásait és mások szenvedéseit enyhítsék. Tudomásunk van vitéz BORBOLA FERENC, ILLANSZKY RÓBERT és SZABADI BÉLA ELEMÉR joghallgatók hősi haláláról is.

Ez a névsor nem teljes és nincs még lezárva, csak a háború befejezése után fogjuk látni, hogy kiknek az életét követelte közülünk a háború a nemzet jövőjéért hozott áldozatul.

1943 augusztus 30-án elhunyt dr. GLATTFELDER GYULA érsek, csanádi püspök, h. c. jogtudományi doktorunk, kinek nemes alakja és jóakaró érdeklődése végigvonul egyetemünk egész szegedi életén. Április 2-án dr. báró KORÁNYI SÁNDOR egyetemünk h. c. orvostudományi doktora húnyta le örök álmra szeméit. Január 7-én dr. PATAKY JENŐT, az orvostudományi kar előadóját, egyetemünk gyémántdiplomával kitüntetett doktorát, április 7-én pedig dr. ELFER ALADÁR c. ny. rk. tanárt vesztítettük el. Mindketten a román uralom ideje alatt is széles körben ismert és nagyrabecsült tagjai voltak a magyar orvosi karnak. PATAKY JENŐ ezen kívül mint a magyar orvostörténet lelkes kutatója és egyik legalaposabb ismerője is felejthetetlen érdemeket szerzett. Április 10-én hunyt el ILLYEFALVI LAJOS, a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal ny. igazgatója, c. ny. rk. tanár, aki 1933-ban még Szegeden állította kiváló szaktudását egyetemünk szolgálatába.

Június 26-án vesztítették el dr. LUCKHAUB GYULÁT, a kereskedelmi és politikai számtan ny. r. tanárát, a közgazdaságtudományi kar e. i. prodékánját. LUCKHAUB GYULA egyetemünk ősi székhelyére visszatérésekor készséggel állította nagy szaktudását és elismert pedagógiai értékét az újonnan szervezett közgazdaságtudományi kar szolgálatába. Mint karának a visszatérés utáni első évében prodékánja, majd mint 1943/44. tanévi dékán s e. i. prodékán, eredményesen vette ki részét az egyetem újjászervezésének munkájából is. Értékes szolgálatainak és nemes egyéniségének emlékét kegyelettel őrzi az Alma Mater.

Súlyos vesztesége egyetemünknek, hogy GOMBÁS PÁL ny. r. tanár az illetékes kar meghívása alapján a m. kir. József Nádor Műszaki és Gazdasági Egyetem tanárává neveztetett ki s elhagyta egyetemünket. Tudományos irodalmi működésével és sikeres tanári munkájával dicsekedésünk volt. Nagy veszteségünk az is, hogy TAMÁS LAJOS, a kir. magyar Pázmány Péter-Tudományegyetem tanára, aki az ősi székhelyre történt visszatérésünk óta egyetemünkön működött s mint az Erdélyi Tudományos Intézet igazgatója is igen nagyjelentőségű munkát végzett, az új tanévben már a budapesti egyetemen fogja folytatni működését. Hisszük, hogy munkásságának csak a helye lesz más, de iránya és intenzitása nem változik.

Saját veszteségünknek is tekintjük, hogy KELEDY TIBOR Budapest székesfőváros főpolgármesterévé történt kineveztetése folytán megvált a kolozsvári polgármesteri széktől, melyben az egyetemnek melegen érző barátja s törekvéseinek lelkes támogatója volt. Nagy örömünkre utódjának, VÁSÁRHELYI LÁSZLÓ-nak személye garancia arra, hogy Kolozsvár sz. kir. város és a m. kir. Ferenc József-Tudományegyetem összeműködése továbbra is tökéletes lesz a város közönségének szolgálatában és a nemzeti célok megvalósítására irányuló törekvésben. Hálás köszönettel kell megemlékezzek itt is arról, hogy Kolozsvár sz. kir. város ez évben is 5000 pengőt adományozott egyetemünknek ifjúsági pályadíjakra, továbbá hogy saját költségén oly műtöt épített sebészeti klinikánk mellett, mely a légítámadásokkal szemben biztonságot nyújt s egyéb tekintetben is igyekezett megkönnyíteni az egyetemnek a város közönsége érdekében mindig készségesen végzett munkáját.

Szívesen üdvözlöm tanári testületünk új tagjait: MÓDI MIHÁLYT, a klasszika-filológia ny. r., BALANYI GYÖRGYÖT, az egyetemes történet ny. r., LUTTER JÁNOST, az egyházjog ny. r., GUNDA BÉLÁT, a néprajz ny. rk., BODA ISTVÁNT, a neveléstudomány ny. rk. és LÁSZLÓ GYULÁT, a honfoglaláskori - régészeti tanszék ny. rk. tanárát.

Az 1943/44. tanév nem lehetett a nagy kezdeményezések s még kevésbé a nagy alkotások esztendeje. Ez a tanév a nehéz viszonyok közti becsületes helytállás és a

nyugodt munka jegyében folyt le. Tovább folytattuk Erdély magyar egyetemének misszióját. Ha Erdély magyar egyeteméről beszélek, ez nem exkluzivitást jelent. A m. kir. Ferenc József-Tudományegyetem nem csak a magyarság egyeteme. Hallgatónk túlnyomó nagy többsége természetesen magyar, de 5.5 %-a — a 3 %-ot kitevő zsidókat figyelmen kívül hagyva — idegen nemzetiségű volt, közöttük több, mint 4.8 % román. Ezt az arányszámot akkor tudjuk értékelni, ha tudjuk, hogy a kolozsvári román egyetemen az 1923/24. tanévben — tehát az imperiumváltást követő negyedik esztendőben — csak 9.5 % volt a hallgatók közt a magyarság arányszáma, pedig, hogy az erdélyi magyarságnak milyen nagy volt az egyetem-szükséglete, azt a visszaszorított igényeknek a hazatérés utáni hatalmas kirobbanása mutatja.

Egyetemünk Erdély magyar egyeteme, ez azt jelenti, hogy a magyar kultúra és a magyar szellem fellekvára, a magyar kultúrát és szellemet sugározza ki. Ez pedig nem egyoldalú magyar nemzeti érdek, hanem Európának és az emberiségnek is érdeke. Hazánk itt áll a keleti és a nyugati szellem érintkezési vonalán. Nemzeti létünk sok súlyos megpróbáltatása, de történelmünk sok dicsőséges lapja is ezzel van összefüggésben. Keleten nőtt törzsöke fánknak, de történelmünk folyamán szorosán hozzásimultunk nyugathoz, itt a kelet és nyugat összeolvadásának képviselői lettünk. Hivatásunk is az, hogy ennek az összeolvadásnak munkáját szolgáljuk. Terjesszük a nyugati kultúrát kelet felé, de nem rontva le semmit abból, ami keleten érték.

Az egyetem az 1944/45. tanévre MISKOLCZY DEZSŐ professzort, az ideg- és elmegyógyászati klinika igazgatóját választotta meg rektorává, kinek a rektorságot augusztus 23-án átadtam, s a kinek a rektori láncot most ünnepélyesen átadom.

Rektor Magnifice!

Nagy öröm számomra, hogy a rektori láncot Magnificentiádnak adhatom át, a kit az együttvégzett munka során még Szegeden tanultam meg becsülni és szeretni.

Magnificentiád Szegeden ismerte meg Erdély egyetemének lelkét s ma egyetlen az orvostudományi kar pro-

fesszorai közt, a kit ez a lélek a szegedi katedráról hozott el Kolozsvárra. Ezzel Magnificentiad egyetemünkhöz való hűségének nyilvánvaló bizonyítékát adta.

Szaktudományánál fogva könnyebben és biztosabban olvas az emberi lélekben, mint más. Tanulmányai során alkalma volt megismerni más népek életét és gondolkozását is, melyektől a magyar sorsot függetleníteni nem lehet. Nagy megnyugvás számunkra, hogy az egyetem vezetése az 1944/45. tanévben, melynek kezdete súlyos nehézségekkel van tele, Magnificentiad kezében lesz.

Bízom a Mindenhatóban. Hiszem, hogy a magyarság és Erdély sorsa jóra fordul s Magnificentiad működését siker fogja koronázni.

TARTALOMJEGYZEK

	Lap
I. <i>Tanévnyitó ünnepély</i> — — — — —	3
1. Buza László rektor székfoglaló beszéde — — — — —	3
2. Buza László rektori székfoglaló előadása: <i>Közösségi gondolat és nemzetközi jog</i> — —	5
3. Heller Erik jog- és államtudományi kari dékán beszéde az ifjúsághoz — — — — —	15
II. <i>Tiszteletbeli és „sub auspiciis gubernatoris“ doktorráavatások</i> — — — — —	20
1. Rust Bernhard bölcsészettudományi tiszteletbeli doktorsága — — — — —	20
2. Dr. Kodály Zoltán bölcsészettudományi tiszteletbeli doktorsága — — — — —	21
A) Indítvány dr. Kodály Zoltán tiszteletbeli doktorrá avatása tárgyában — — —	22
B) Dr. Kodály Zoltán köszönő levele — — —	26
3. Vitéz Berde Botond „sub auspiciis gubernatoris“ orvostudományi doktorráavatása — —	26
A) Horváth Béla orvostudománykari dékán jelentése — — — — —	26
B) Buza László rektor üdvözlő beszéde a kormányzói képviselőhöz — — — — —	28
C) Fáy István m. kir. titkos tanácsos, vallás- és közoktatásügyi minisztériumi államtitkár beszéde — — — — —	29
D) Buza László rektor beszéde — — — — —	32
III. <i>Megemlékezések és gyászbeszéd</i> — — — — —	34
1. Heller Erik dékán megemlékezése Glattfelder Gyula érseknek, a csanádi egyházmegye püspökének, Egyetemünk tiszteletbeli doktorának elhunytáról a jog- és államtudományi kar 1943 szeptember 28-iki ülésén — — — — —	34

2. Horváth Béla orvostudománykari dékán gyászbeszéde dr. Pataky Jenő egyetemi előadónak, egyetemünk gyémántdiplomával kitüntetett doktorának ravatalánál 1944. évi január hó 10-én	36
3. Luckhaub Gyula ny. r. tanár, közgazdaságtudománykari prodékán emlékezése — — — —	39
A) Buza László megemlékezése a rektori tanács 1944. évi június hó 26-i ülésén — — —	39
B) Szentkirályi Sámuel ny. r. tanár beszenteléskor mondott gyászbeszéde a Mátyás Király Diákház előcsarnokában 1944. évi június hó 28-án — — — — — — — — —	40
C) Sövényházi Ferenc ny. r. tanár közgazdaságtudománykari dékán temetési gyászbeszéde Budapesten, a kerepesi-úti temetőben 1944. évi június hó 30-án — — — — —	43
<i>IV. Buza László rektor beszédei az avató közgyűléseken az új doktorokhoz — — — — —</i>	46
<i>V. Beszámoló az 1943—44. tanévről — — — — —</i>	73